LEVENDE-KALCK
Waarmede
Dirijck KOORNHARTS Zeepe
Lichtelijck te niet wert gemaackt
ende
als eenen ROOCK verdwijnt.

Geschreven door LAMBERT Daneus
THEOLOGUS.

Psal. 84.1-10. Psal. 139.20-21.

Vertaalt uyt den Latijne in
neder-Landts door
D. V. COORNHERT.

Die daer bij heeft gestelt een korte
ANTWOORDE.

Psal. 25.1-4-9.

Daar bij ghevoecht is een korte
berispinge (zoo't schijnt) Castellionis
van Johannis Calvini leere
vande voor-zienicheyt
GODES.

Gedruckt int jaar onses Heeren 1607.

Aanden Vromen Leser

Op eenen mijnen send-Brief door anderẽ in druc gegevẽ, Vrome Leser, had Lambertus Daneus in druc laten uytgaan, eenige onbedachte aentekeninghen. al was nu die selue brief nameloos, so stondt ick die bekendt voor de mijne, beantwoorde die antekeningẽ daer op ghedaen ende noemde die selue mijne antwoorde, Zeepe. want die alleen diende tot afwasschinge van mijne onschuldige, eñ niet tot ontdeckinge van desseluen Danei schuldighe vleckẽ. Hier op schrijft nu Daneus desen Calc, voorwaer so recht Calck in bitsige bitterheyt, dat ick t hen my selue een Phalaris of Nero soude moeten zijn, so ic met geen coel water die brandẽde Calc en bluschte eñ met mijn daer toe stille swijgen sulcx scheen te bewillighen. want hy in dese zijne Calck my opentlijck opdicht sodanige schãdelijcke, godtlose, ia doodtwaardige stucken: dat ick, so hy waerheyt seyde, on-waardigh ware dat mij d'Aerde

 soude

ſoude dragen, eñ ſoo ick daer toe ſweghe wel waerdich ware, dat my elck daer voor achte. Het is waarachtich (des is Godt mijn tuyghe) dat ik mijnent haluen Danei oneere niet en begheere, daeromme ick my ooc van alle ſchandtnamẽ ſal wachtẽ: maer ick ben door hem in die noodt geſtelt, dat hy door deſe mijne nodige eñ wettige verantwoordinge bekent moet worden voor geen Chriſten mã: of ick (ſo ick hem verſchone int ontdecken vã zijn onwaerheyden) voor ſodanigen heyloſen ketter, Godtloos ende Rebelle tegen d' Ouerheyt : als hy Daneus my hier met mijnen name eñ toename ſo grouwelijck als onwaarachtelijck beſchrijft, ende dit al ſonder een eenich woordt bewijſens. Ick verſta wel dat ick tot zijn onbeweſen anſeggen niet meer antwoordende dan tis onwarachtich, by weynich verſtandige menſchẽ, die onpartijdich zijn, daer mede genoech gedaen ſoude hebben: maer geẽſins by menichten van partijdigen of onwijſe menſchen, die eer een quaet aenſeggen op yemant ſonder, dan een goedt lof met

met bewijs, gewoone zijn te geloué. Also hebbe ick voor in desen (so veele aen my staet) eenen yegelijc genoech te doen. daer toe sal ick ghebruycken so eenvuldich als waarachtich bewijs. waer van⸗ van Danei oprechticheyt, warachticheyt, ende Christelicheyt, bij hem tegen mij in dese Calc betoont⸗ dat is so verde hier te soecké dat ick so doende calumnieren, liegé ende onchristelijck soude moeten handelen. Maer dat hy alhier doorgaens also teghen my handelt, moet blijcken: sal ic niet my self valschelijc door mijn niet bewysen beschuldigé ende t'onrecht in alle-mans oogen d'alderbooste mensch ter werelt doen blijcken. Of dan yemant uyt dese mijne ware verantwoordinge ende Danei onware Calumnieuse eñ onchristelijck wroeginge wilde besluyten / dat Daneus een logenaer, een Calumniateur eñ een godloos ware: dat sal die schulde zijn/ niet van mijn waarachtighe eñ onlasterlijcke verantwoordinge: maer van zijne Danei onwaarachtich ende lasterlijck besmetten mijnder namen, hem selve sal hijt mogen

 wijten

wijten ende niet my, die my sal wachten van hem een eenigē scandname te geven, maer ick moet my niet wachten van zijn schandtwaerdich schrijvē voor sulcx kōdt te maken met waerheyt: so ic niet voor een dootwaerdich rebelle ende verachter der hogher Overheydt tonrecht gehouden wil worden, wāt het my onmogelijck is my selue met waerheyt te verantwoordē sonder zijn onwaerheyden met waerheyt voor onwaerheyden bekent te makē. Gebruyckt hy nu sulcx tot opmercken van zijn grove meshandel tegen my / om sich metten Heere Christo derhalvē te versoenen, so geschiet dit mijn schrijven hem te nut: of neen, het sal mogen anderen te nut dienen om henluyden te wachten voor t'na volgen van sodanigen leydtsman: immers het is my selue niet alleen nut, maer oock noodtlick tot een wettige beschermingе mijns naems, want daer toe ben ic tegen sodanige beschuldigers met meerder reden verbondē, dan tot beschermingе mijns lijfs teghen een moordenaer, gemerct my mijn name waerder is dan mijn

leven

leuen. Int noodtlijc verweeren mijns levens en soude geen politijck man my beschuldigen mogen: maer int verantwoorden mijns naems en sal my oock geen Evangelisch mensch connen beschuldigen, ick hoore wel dat eenige my willē afschricken van dese mijne verant woordinge, als of mijnen E. E. ende vermogende heren Staten van Hollant my sulcx qualijck af souden nemen. Maer dat is my van haer Hoochachtbaere E.E. onmogelijck te geloven. Ist niet een wet der naturen, gewelt met gewelt te mogen wederstaen? Is dit in de beschreven keyserlijcke rechten niet toegelaten? vrijelijck ja. mach dat zijn int snoodtste, waarō niet int edelste? mach dit geschien met wapenen: waerom niet met woorden? sonderlinge als dat geschiet Christelijc, dat is sonder scheldē met schelden te beschelden of te vergelden, soo hope ick te doen ende my vant schelden te wachten. Ghy Leser (gelievet u) moecht u wachten te geloven, sonder eenich bewijs te sien, sodanige onchristelicke lachteringhē tegen alle waerheyt uyt

eenen grimmigen, maer onwijsen yver be-
claddet opten name
van.

*V. E. alderdienstschuldighe D. V. Coorn-
hert die om u te dienen : sulck
loon genietende is.*

Lambertus Daneus den Godtvruchtighen Leeser.

Daneus 1.

MY is onlanct vāde alderliefste broeders behandet een boecxkē dat gheheel schādelijck is ende Godtloos / door die selve uyt Hollantsche tale overgeset in Latijn/oock mede een pluymstrijkighe brief. niet soot plachte gescyedē gestelt voor / maer met veranderinge vander dingen schickinge aengehecht aēt boecxken eens nameloosen ende spotvoghels ende was die (brief) oock uyt Hollātscye tale Latijnsch gemaeckt.

Coornhert. 1.

Pluymstrijkerije isser in desen daerinen den onboetvaerdigen vrede predickt/Imputative gerechticheydt toe schrijft ende in een sondich leven verstijft. Dit doet mijn brief nergens. Maer wijst ernstlijck aen tot lochteninge van ons selfs eñ oock van allen menschen/ende tot navolging Christi.

Danæus. 2.

Welcke beyde gheschriften (al hoe wel opt hoochste

hoochste ongheschickt ende sich selfs weder-sprekende) ic eer liefden der geenre die my des baden/beleefdelijck hebbe beantwoort.

Coornhert. 2.

Nergens en wedersprecckt mijn briefhaer selue. Dit segdy nochtans? waer bewijs dijt? nergens. maer wel te recht doorgaēs dat ghy niet beleefdelijck antwoort.

Danæus. 3.

Maer als de gene die de schrijver was des aengehechten briefs (so ick gesept hebbe) sach dat zijn nevelē van my uijtē woorde Godes/ als mettē lichte des alderclaerste sonneschijns verdreven waren / en heeft hy sodanighen cracht des waerheydts niet moghen verdraghen.

Coornhert. 3.

Daer zijn in als xxiij. Annotatien by u gestelt. in drie vande welcke alleenlijc ghy schrifture verhaelt. deerst is so nergēs inde Bibele/ die tweede gants ondienlijck ter saken / ende die derde voerdy inne plat tegē die meeninghe Christi. de rest is onvernuftich vernuft. Vermach dat yet tegen clare schrifture by my indē brief meest doorgaens gestelt: so heeft mijn heldere waerheydt uwe duystere neuelen

niet

niet mogen verdragen.

Danæus. 4.

Maer heeft sich opte wijse van sodanighe Moordenaren ende Booswichten/ die ghesamentlijc met alle schaemte ooc alle vreese Godes eñ der menschen afgeleydt hebbē/ sich selve vertoont/ eñ afgetogen zijnde het mom-aensicht dat hy so langhe hadde gedragen ten laetsten geopenbaert. dit is Diric Coornhert.

Coornhert. 4.

Die mijnē brief lesen / sullen die soo vreemt bevinden van moort/ booswichterie eñ Godt lose onschamelhedē : als die leser vā dese uwe Calck die selue sullen sien vol bitterheyt/ niet gemeens hebbēde met een ghesonde tonghe/ die ghesonde leere predickende.

Danæus. 5.

a Men en heeft hy dat niet gedaen unt oprecht tichept eens vrpen gemoedts (als die sich soo lange hadde b verholen) nochte oock niet upt liefde des waerheyts/ also hy die oock aen c te vechten heeft voorgenomen maer door eenre-hande d dwerlgheest ghedreven zijnde eñ door sulckē verwoedtheyt als die Godtlosen doort rechtvaerdige oordeel Godes geppnicht worden/ ende dit nochtans opt hoochste ten goedē zijnre kercken.

Coorn-

a Godt/gheen mensch weet mijn gedachtē ende voornemen: dit bedupdt ghy int alder-erchste. sulck doet die liefde niet.

b Voor sulck Godtloos opset / als ghy my hier op dicht/ sal my die lieve Godt bewaren/ die (toondy gheen waerachtich leedtwesen) u door zijn waerheyt eēs sal beschuldigē waerachtelijck / om dat ghy den onschuldigen so onwaarachtelijk als stoutelijck beschuldicht.

c Lelijcke saken schrijft ghy hier van my/ die/ Gode lof/ soo weinich in my zijn/ als ghy hier sulcx weynich bewijst. ten waer dan dat yemant u simpel seggen voor dubbelt bewijs hielt.

Daneus. 6.

Want al openbaert sich soodanigher luydē verwoedtheyt / het geschiet nochtans de kercke ten goedē. Op dat die voormaels leefden als verborgen vyanden Christi ende velen bedorven/ nu sich self ontdecken/ op dat sy in toecomende tijden nyemanden onverhoets en bedrieghen. Daeromme of schoon alle die Hollantsche kercken Gods uyt mijne antwoorde geen ander a vrucht en ontfangen/ dan dat ick dien ouden b vos (te weten Coornhert tot Haerlem in zijn hol so lange schuylende) door Godes hulpe sulcx uyt zijne alder-

stinckenste schuylhoecrkens hebbe getogen/ dat hy sich nu openbaerlijck belijdt te wesen een [c] vyant Godes / ende aller warer kercken Christi / soo is die vrucht voorwaer die alder overvloedichste.

Coornhert. 6.

a Alle die gelesen hebben het besluyt vande drie boecrkens vande Toelatinge en Decrete Godes by my al over tien iaren in druck uyt gegheven/ weten naectelijck dat ghy / Danee negē iaren te late op zijt/om my voor den Hollantschen kercken te openbaren. en dat sulcke uwe roem by uwe aenhangers alhier niet seer geroemt sal werden/sulcx dat sy dese uwe schandaleuse vrucht veele vruchtbaerlijcker hadden moghen ontberen.

b So weynich als u Imputatijf salich spreken den onboetvaerdigen maeckt tot kinderē Gods: euen so weynich maeet u onrecht schelden my/die een mensche ben tot een vos.

c Dits u dichtinghe Danee/ niet mijne belijdinghe: Maer acht ghy dat sy sich al openbare vyanden Gods te zijn belijden / die eenighe kercke in haer leere berispen ? hoe sullen alle die uwen/ so opentlijck des Roomschen kercks leere lasterende hier af vry mogē blijve ? ofmeyndy datmen uwe kercken daer voor mach houden/al eer ghy leeraren niet alleen u lere oprecht /maer ooc u sendinge weerelijck

telijck sult hebben bewesen?

Danæus. 7.

Want het is geen cleyne arbeyt die wolven kerckrovers eenen yegheliick metten vinger te hebben aenghewesen. gemerckt sy sich gelijc als hypocrijtē ende Pharyseen opt alderschalcxte onder tschaepsvacht verbergen.

Coornhert. 7.

Het is geē groote welsprekenheyt onverschulde laster woorden yemanden te geven. Hoeren ende boeven connen dese quaedt sprekens Rethorijck / die doorgaens eerlicke vrouwen ende mannen met haer eygen vuyl stoutelijc becladden/sonder sulcx warachtelijc te bewijsen. Wat doet ghy hier anders? Ist u gheen cleyne arbeydt gheweest/ten is voor u kercke gheen reyne arbeydt.

Danæus. 8.

Want dese Coornhert (soo a Calvinus opt waerachtichste int wederleg eēs Hollantsche boecs/ nu al over lange heeft geschreven) so ongeschict eñ ongeleerdt is/dat hy in zijne schriften niet anders en heeft / dan een rechte snapperije ende geruijsch van woorden so upt alle zijne schrijuerijē meer dā genoech blijct. maer in zijn gemoedt en toont hy niet te zijn dan

ydele

ydele verwaenthept / een beestelijcke sotheyt ende een onvoorhoofdelijcke onschamelheydt daer mede hy sich selue te spot stelt oock voor den kinderen.

Coornhert. 8.

a Onder alle vrundē Calvini (die sich meest al zijnent halven van dit scheltboecxkē tegen my geschreven te hebben/ hoochlijck schamē) zijt ghy/ Danee deerste/ die ic vernomen hebbe dat schantlijcke boecxken te prijssen. Soude sulcx wel comen om die ghelijckheyt vanden aert uwer schrifteen met dat schrift Calvini? want dat is mede (als dese u Calck) ydel van alle bewijssinghe / ende tot overlopens toe vol van alle scheldinge. so dat ghy schijnt groten arbeydt te doen/ om in desen u meester te willen over thooft lerē. In dat leelijcke boecxken Calvini zijn meest dusdanige schone argumēten. Spotter Godes / eerwaerdige Theologien. Nieuwe/ behendige/ ende subtijle Doctor. Snappaert/ verachter Godes/ende meer dan een onschamele Logenaer. Daer noemt u Meester in dese qualijckspzekende conste my noch ooc een zot / een vilain / een guychelaer/een loer/bedrieger/fātastijc / een arme blinde/een Rabbaut/ eñ een dootlijcke Pestilentie. Dats niet ghenoech/ wāt hy seydt daer mede (maer bewijst so luttel als ghy hier doet) dat ick ben geck/ bot/ stout/ sinneloos/ ende

versoncken

versoncken inde stinckende secte der Liber-
tijnen. Met al die schantnamen noch niet ver-
saedt zijnde bestaet hy (so ghy in dese Calck
mede doet) my te metamorphoriseren uyt een
mensche in een beest / een wilt beest / ja in een
rasent beest : Ja oock in een hont niet in een
haeswindt spangol of ander eel-hont / maer in
een rekel. doch hope ic dat sulc onverschuit
schelden / aen my nz meer en sal gelden / dan
Circes dranc den genen trefte die dat cruy-
deken moly over sich droech. Daer siedy nu
by een die bloemkens vande vaste bewijsin-
gen uwes voorsz Meesters / by u alleen ge-
presen / en hier meesterlijck nagevolcht. Sie-
ter nu hier een deel uyt dese uwe bitsige calck /
niet beter / maer wel so bitter als die voorschre-
ven van uwe veel spreeckende meester in dese
laster conste : van alle welcke niet dan een
waerachtich en is / te weten daer ghy my
noemt ongeleerdt / want ongeleert ben ick. so
datmē niet recht mach twijfelen of uwe / dan
uwe voorsz meesters logen ende laster pijlen /
dit wit van schantlijch sprken naest treffen.
Want ghy mede in plaetse van schriftlijcke of
redelijcke argumenten (dier niet een en is in
dese uwe Calc) voortbrēgt dese schant namen.
Inden eersten ghelijckt ghy my hier mede by
een razende hondt / By een onbesneden Go-
liath / een Moordenaer / ende desgelijcx meer.
Ghy schelt my nu versaecht / dan weder

stout:

stout: hier een oude vos/daer weder vst: ende
doorgaens ongeschickt / onverstandich /
onsinnich / verwoet ende lijbertijnsch. Boven
sulcke hatelijcke namen maect ghy noch van
my een boeve / een aldoender / een hypocrije
ende een versufte hont, in welcx gemoet niz en
is dan een beestelike zotheyt / een ydele ver-
waentheydt/ende een onvoorhoofdelijcke on-
schamelheydt / daer mede ick my te spot stelle
voor voorden kinderen. Dit alles is noch al lij-
delijc gemerct doverheyt sodanich volc hier
noch al eenichsins lijdet. Maer voorts van u
tonge een zwaert makende/geefdy inde doot-
lijcke schantnamē hier na volgende niet duy-
sterlijck te kennen / wat oordeel ghy tot Ge-
neven (haddet ghy my daer in handen) over
my soudet ghevē. want ghy schelt my voorts
te wesen een wolf een kerck rover/een rebelle/
een ketter. Ja een die ghegoten is (waer haeldy
doch dese woorden?) uyt die rasernije van-
de alder erchste ketteren. Hier mede en was
dese laster mate noch niet vol genoech in uwē
sinne / maer hebt die noch willen ophoopen
met die schrickelijcke schantnamen van een
aenblaser Sathans/een hel-wagen des mens-
chelijcken geslachts / Ja oock een Prince der
Lybertijnen.

Alle sulcx segdy my op in druck voor allen
menschen/van alle sulcx en bewijsdy uyt my-
nen woorden schriften of wandel niet een tit-

telken

telken/voeget dan oot een Christen/een Leeraer ia een Doctor inder godtheyt sulckē ongotlijckē Libel famoes/ niet min onwaarachtich dan lichtvaerdich ia argerlijc voor u kercken selfs wesendt in druc te saeyē onder den menschen? of weet ghy niet wat straf hy nade wet Christi verschuldet/die zijnen broeder maer dwaes noemt? of soudy u selue (om dese uwe ongelijckheydt metten aert der kinderen Godes) wel niet willen houden voor mijn broeder? Nu dat sy soot wil / ick wensche dat u God dit vergeve/ twelc sal geschieden alst u recht leedt is.

Daneus. 9.

Ende des niet teghenstaende en craect dese mensche met zijne opgheblasen woorden niet dan liefde / verneeringhe des gemoedts ende heylichheyt inde warschappen ende bydē ommestanderen der zijnen.

Coornhert. 9.

Waert gy sodanich/Danee/ dz het my eerlijck waer van u gepresen te worden (als neē so soude ick dit u getuych tot mijnen voordele aennemen/ behalven die bygevoechde vlecken van opgheblasen woorden. want selden zijn waerschappen vry van naemschendīgē spreke ick daer niet dan van liefde/van nederheyt ende van heylichheyt:hoe moecht ghy di

mijn

mijn welspreken / met u qualijck spreeken te recht bespotten? Laet ick dan ooc het namenschenden by die glipperige wijn waeromme pleecht ghijt hier niet te voordachte Penne?

Danæus 10.

Seker so wie naerstelijc aenmerct den valschen Leerarsn byden Apostel voorseydt/ te sullen wesen inde laetste tijden / sal verstaen: so/dat de gantse hef deser Lybertijnscher mēschen/als oock sonderlingen dat dese Coornhert henluyder Prince eygentlijck beschreven is geweest van Petro met dese woorden.

Coornhert. 10.

Die Lybertijnen self en kennē my niet voor een vanden heuren/maer haten my dootlijck: dats verde van heur prince te zijn. Maer wie ghij zijt / dient liber of vry is my so schantlijcke saken op te dichten/ sonder wroeghen daer over te maken : suldy self best weten / als ghy wat meer u eyghen ende wat minder een anders ghebreken na speurt. Maer waer mede bewijsdy dat ick der Lybertijnen Prince ben? mette H. Schrifture? noemt die Coornherts name neen (suldy segghen) maer die beschildert u so ghy zijt. dat sullen wy sien.

Danæus. 11.

Dit zijn (seyt Petrus) Fonteynen sonder

B ij water

twater/ welcken van dwerlingen omneghe-swiert / voor den welcken die nevel der duy-sternissen inder eeuwicheyt is bewaert. want sy seer opgheblasen / ydelheyt sprekende / loc-ken aen door die geyle begeerlijckheyden des vleeschs den ghenen / die nu al waerlijck wa-ren ontvlucht den genen die in dolingen ver-keeren henluyden vryheyt belovende.

Coornhert. 11.

Daer laet gyt by blijven. soude dat bewijs zijn: soo slechtelijck en beduyden dis R. Cat. desen sproken op u luyden niet. maer poghen te betoonen dat elck deser stucken is in Calvi-no/ in Besa/ in u ende den uwen. bewijst met waerheyt een dier stucken in my te wesen/ ic sal met opēbare boet in druc druckich mijn schuldt bekennen. Dit doedy hier niet dit be-stady hier niet / heet dit met u schrifture ghe-bruycken : wie verbiedt my oock so slechtelijc te seggen dat d' Apostel Petrus daer eygent-lijck afmaelt Lambertum Daneum : Maer dit is mijn voornemen so weynich/ alst wel in mijn vermogen soude zijn.

Daneus. 12.

Also is nu te voortschijn gecomen die au-tor des briefs vyant alder kercken Godts/ te weten Coornhert.

Coornhert. 12.

Dat seyt Daneus / eñ dat ontkent Coornhert. Daneus bewijst niet een eenich woordt van sulck zijn seggen. Coornhert ontkent dat hy een eenige ware kercke Godes vyant is of tegenspreect. dat most Daneus doen wettelijc blijcken / wil hy gelove hebben in dit zijn seggen byden oprechten.

Daneus. 13.

Nu blijcket wie die selve is, die soo veele hy mach den menschen afweert ofte afdrijft/ vãde genade Gods diemẽ in Hollãt mach deelachtich worden door die vercondiginghe des woorts. wie die hel-wagen is des menschelijcken ghestachts/ wie die meeste aenblaser Satans is in dese landen / die nochtans voormaels latkeerde (of schuylde) met verswijginge zijns namens.

Coornhart. 13.

V leere houde ic meest voor menschen/ niet voor Godes/ woort. derhalven ick doende soo ick wilde datmen my dede/ anderen daer voor waerschouwe/ daer ick middel sie. dit schame ick mij niet. Ende uwe schelcwoorden en treffen my niet. ben ick dan noch buyten mijn weten een hel-waghen ende Satans aenblaser / doet dat blijcken door warachtich

 bewijs

bewijs ende niet door onwarachtich lasterẽ/ ghy sult een siele winnen. Maer schelden is by my so weynich bewijsen/ als dese uwe onware beschuldiginghen van mijn Latiteerẽ. want so naeckt als ghy uwe onchristelijcke met dit ydel naemschenden nu voor elck laet mercken: so naeckt heb ic mijn Christelijck gevoelen: al eermen van u name hier wist / in druc al laten mercken.

Daneus. 14.

Al hoe wel hy vande sake selve ende leeringe zijnre secten (die in mijn antwoorde gansselijk uyten woorde Godes omgeworpen is) niet en heeft derren spreken. want hy bekendt selve dat hy niet en heeft / dat hy my inde leeringe selve soude antwoorden.

Coornhert. 14.

Secte en hebbe ic niet/dus moecht ghy die niet omwerpẽ. wat woordt Gods en̄ hoe ghij dat teghen my hebt ghedruyckt/ is hier voor (tal. 3.) geseydt. en̄ het beken by u hier gestelt is enckel dichtinge. dit is u al vry of lijber.

Daneus. 15.

Maer hy claecht eerst dan ick eenighe plaetsen der H. schrifturen corrumpere in mijn aenteekeninge op zijnen brief. alle Godtvruchtige Lesers mogen oordelen wie van ons beyden

di

die beter verhaelt nader schrifturen sinne selbe. Daeromme hebbe ick alle zijnen brief willen daer stellen/op dat ick niet en soue schijnē der lesers ogen te willen bedriegen/ofte desselvens sinne ofte woorden vercorten ende tonrecht voortbrengen. Daerom sy het oordel byden Godtfruchtigen Lesers vanden tuychnissen der H. schrifturen tegen hem verhaelt.

Coornhert. 15.

Dat clage ick niet/maer bewijse u dat daer also/dat wonder is by u dit verhaelt te derren worden sonder mijn bewijssinge te wederleggen. Maer die eere roemdy u te recht/dat ghy mijne woorden ongevalscht hebt gestelt byde uwe. ende hier inne zijdy vromer dan u Meester Calvijn / die in tvoorsz zijn lasterboecxken teghen my hem sulcx wel heeft weten te wachten.

Danæus. 16.

Ten tweeden beschuldicht hy my / dat ick Calumnieuselijck zijn meyninge uytlegge. maer uyt het lesē vande gehele brief sal mijne uytlegginghe blijcken waer te zijn/ ende dat ick daer toe niet en hebbe versiert/ al wat uytvluchten hy oock soekt van zijne uytleggenge/ om dat zijne ketterije ontdect is.

Coornhert. 16.

Daer inne beschuldige ic u te recht in mijne antwoorde tot mijne onschults verātwoordinge. want dat ghij daer mijne woordē verdraeit/ende my opdicht dat ick noyt en seyde/ bewijse ick u daer so vast/ dat u beter heeft gedocht aldus daer af te sluppen / dan u te verantwoorden ende mijne dolinghen (die in my mogen zijn) te ontdecken.

Daneus. 17.

Ten derdē verwijt hij my dat ic zijnē brief niet recht en hebbe verstaen / die somme der hooftstucken van zijne beschuldiginge op my verhale ick hier om cortheyts willen.

Coornhart. 17.

Ic verwijte u dat niet/ immers/ ick legghe tot uwer verschoninghe sulcke fauten opten oversetter of drucker. wat eerbaerheyt bruyct ghy dan in dit versieren?

Danæus. 18.

Also wondert hij sich dat ick een Theologische Doctor zijne meyninge niet verstaē en hadde. soude dat wonder zijn Coornhert/ of dijne schriften. segghe ick/ die du self niet en verstaetse van anderen niet verstaen en worden? want du over al dy selve verwerdtste ende terstont lochenste / tghene du voor hadtste geaffirmeert. ende du vernielste self dijne

dijne dingen in dyn brief also/ dattet niet van noode en was dan mijne aentekeningẽ/ maer geen rechte wederleggínge/so du spertste.

Coornhert. 18.

Daer inne en verwondere ic myn niet tegen myn selve verwerdt en ben ick niet. dit segdy vast/maer en bewijst sulcx niet / oock met een eenige letter niet.

Danæus 19.

En wat wass vannoode dis met veelen te wederleggen nadien du ons niet weder voor en brochtste dã ijdele walginge nu al overlãg bij heer Calvijn verworpen ? want andermael te verhalen tghene du in dijne stinckende zeepe / dat is in dijne antwoorde aen my blasste / soude zijn het ghedaen te herdoen. also du daer niet dan enckele boeselingen en snapste.ende so du yet voortbrengste uyt die heylige schrifture/ dat was oock al overvloedelijck afgheweert door (mijn) wederlegginghe int boecxken.

Coornhert. 19.

Was sulcx by Caluijn verworpen/wat behoefdet u verwerpen? of luste u tgene by Calvijn wel wederleyt was / nu qualijck te wederleggen? maer wat hebdy daer wederleyt? niet altoos, of acht ghy u slecht segghen voor

bewijs?

bewijs ? met so veele rechts als ghy mijn zee-
pe hier stinckende scheldet : soude die crenghe
der Sonnen wernite wel stinckende mogen
noemen.

Danæus 20.

Daeromme behoordest du aen te tastẽ die
mijne antwoorde op u Libertijnsche boexkẽ/
indien du dy dapper hadtste willen bewijsen/
ende niet te schuylen ende staen te blijven in
desen brief / soo die sulcx niet en behoefde/ als
in mijn vorighe schrift al eensdeels verblasen
zijnde.

Coornhart.20.

Dat het boecxkẽ lijbertijnsch soude zijn en
weet ick niet. maer dat het boecxken niet / eñ
die brief immers mijn werck is / weet ic wel.
mijn ende niet een anders werc behoorde ick
te verantwoorden. dit hebbe ic so gedaen/ dat
ghy die u roemt mijn brief al verblasen te heb
ben/ noch geen middel en siet om die aẽ te tas-
ten / swijghe te verblasen ende te schanden te
maken.ten waer dan dat schandelijc schelden
vastelijc bewijsen/ende pocherlijc blasen claer
lijc doen blijcken mocht hetẽ. want dan waer
mits dese uwe scheloogh̄jke calck mij brief te
schanden gemaeckt/

Daneius.21.

Maer

Maer du boeve schuylste inde doorn-liesē- tgene wat aen is gelegen stady over, dat niets waert is/ houdy op aen.

Coornhart.21.

Dat ic alleen mijn eñ niet een anders were verantwoorde/ heet ghy hier schuylen: wat name salt hebben dat gij met eē eenich woort u werck niet en verantwoort? waer verant. woort ghij het verdraepen mijnre woorden ende het calumnieren bij u gepleecht te zijn in mijn zepe/ niet (so ghij doorgaens doet) alleen. lijck ghesept maer vastelijck bewesen? of gaet u dat niet aen? staet ghij sulcx niet over? daer tegen staet ghij al voor aen/ op tgene dat niet en is/ dat onwaerdich is/ ende dat niets waert is namentlijck versierde scheldinghe mijnder namen. wat is u daer aen ghelegen? Niet wat ghij of ick zijn/ maer wie van bey- den recht schrijft/ is tgheschille ende daer aen is gelegen. merct nu condy of gij hier ooc an- ders doet dan my te beschuldigē van tgene ic gants onschuldich inne ben/ ende gij-selve o- pentlijck schuldich in zijt?

Danæus.22.

Maer of (so du ooc segste) dijn brief bij my niet recht verstaen en ware/ dat sal daer bij zijn ghecomen/ dat sy niet te recht ende na dij- ne meyninge niet/ en is uytg edruckt twelck

voor-

voorwaer niet mijn/maer veel eer mijn over-
setters schulde is. want ick hebbe wederleyde
tghene my van hem is aenghegeven. daerom
behoordeste nu niet met my / maer mettē [b] o-
ver setter self te handelen/ende op hem die dij
ne wagen vol [c] schelwoorden te stieren. wāt
so eenen wijslijck plach te segghen / ick hebbe
geantwoordt op tghene voor gestelt was/ so
dat ick in dijne beschuldiginghe niet van mij
ne / maer van een anders misdaedt beticht
werde. wat / of die selve vertaelder dy mijne
meyninghe oock niet ghenoech en heeft ver-
claerdt of daer gestelt: soude dat dan ooc mij-
ne ende niet veel eer zijne schuldt geacht moe-
ten werden? Maer na mijne achtinge en heb-
ben geensins ghedoolt die oversetters van dit
boecxken ende van die brief/ als wesende ghe-
leerde mannen ende beyder talen/ so die uwe/
als die Latijnsche wel condich. Ende seker so
yemandt om die gedaen oversettinge is te be-
schuldihen/ so bistu Coornhert selve [d] derhal-
ven te beschuldigen/ dat du wesende also on-
wetende alder dingen/ also onverstandich al-
der schriftē/ also onversocht des geleertheyts/
my metter Doctoren tonge scrijvende niet en
hebste connen verstaen: dat is die geen tale en
hebste geleerdt dan dijn moeders [e] Hollant-
sche tale / gheen latijnsche/ geen griecxce/ noch
geen hebreeusche / al hoe wel du nu biste een
versuefte aldoender/ ende vande Goddelijc-
ke saken / die of in hebreeusche of in griecxce
tale

tale zijn beschreven een veel schrijver geacht wilste wesen / na tspreecwoordt niemandt en vernoecht met het zijne. Maer du segste mogheliјck dat ick den oversetter van dijn schrifte niet ghelooft en behoorde te hebben/ noch dat ick die ketterije die in dijn tale van dy wert ghehandelt niet en mocht wederlegghen / also ick des taels oncondich ben. want dat is my ook van een ander dijn broederken / die du hier kendeste / seer schoontgens teeghen gheworpen : als ick hem int Middelborchsche Synodo wedersproken en̄ stommer dan een visch is gemaect hadde. Maer dy beyden / dat is hem ende dy Cornhert / antwoorde ick. Ist dat ghy u ketters waent geoorloft te zijn / dat ghy vande saken inde H. schrift begreepē/die ghy door een oversetter alleen verstaet / des nz te mijn scrijft/ spreect / twist / disputeert ja oock besluyt. die nochtans niet dan in Hebreeuscher talen (als toude testament) of in griecxce tale (alst nieuwe Testament) en zijn beschrevē en̄ voortgebracht ende niet in Hollantsche/welcke alleen ghy beyde bekendt te verstaen / waeromme soudet my ooc niet [b] gheoorloft zijn geweest vande leere des geloofs van u geschreven en̄ door een gheleerdt ouersetter my vertaelt / te handelen/te schrijven/te spreken / ende te disputeren? want veyligher heb ick moghen geloven eenen getrouwē oversetter uwer boec-

kens

kens in hollantsch gheschreven: dan ghij den
hollantschen oversetter der H. schrifturen die
niet in Hollansch en zijn gegeven. also ic met
minder sorchlizckheyt der sielen ende der god-
licker eeren in uwe schriften (door den Hol-
lantschē oversetter vertaelt) handele: dan ghy
handelt inde grijecxe ende hebreesche H. scrif-
ture / die ghy hebt geleert alleenlijck door een
Hollantsche / ende dat noch dickmael (so yege-
lijck weet / die alder ongheschixte ende onbe-
quaemste oversetter. Behalven datte / so be-
kenne ick vrymoedelijc ende waerachtelijck/
dat ick in uwe sprake (hoe wel my by nae ge-
heel onbekent) meer hebbe gheleert / dan ghy
weet inde spraken of schriften / inde welcke al-
leen beyde testamenten door den gheest Go-
des inde penne is gesproken / ē vande Pro-
pheten ende Apostelen is besegelt. want geen
van u beyden (op dat ghy hoedanich ghy zijt
uyt my moecht horen) en kent ooc deerste let-
ter niet met welcke het oude ofte nieuwe Tes-
tament is geschreven. Ende nochtans zijn
dit die luyden / die (God wouts) sich selfs uyt
geven voor doctoren van beyden Testamen-
ten / voor leytsluyden der blinden / voor onse
uytleggers ende Meesters der H. schriftuēr.
Maer die ons ende alle Godtvruchtige ē ge-
leerde mannen soetelijc verachten ē versma-
den / blaffen dat (wij niet en weten ende (eynt-
lijck) dat wy die H. schrift niet en verstaen.

want

want so blint zijn zy ofte meynen dat sy dese dingen roemen onder den blinden.

Coornhert.22.

Hier toondy immers opentlijc u self schuldich in tgene gy my tonrecht in beschuldicht/ namentlijc int overslaen van saken daer u so hooch aen is gelegen/ ende int aenhouden op saken die niets niet waert en zijn. want in dit gehele uwe schrift en bruyckt ghij niet eẽ letters bewijs tot wederleg vande bewijsinghe by my in mijnen zeepe ghestelt: ende in dese plaetse het vierendeel van dit u schrift behelsende en houdy nergens op an/ dan op saeckẽ die niets niet waert en zijn.

a waer beschuldige ick u vant niet verstaen mijns briefs? nergens. wat behoef dy dat dan te verantwoorden?

b Ic selve heb den oversetter of drucker eenige grove fauten opgeleyt tot u verschoninghe: wat noot wast dan u daer af te verschonen?

c Een eenich scheltwoort en is in mijne antwoorde niet: wat port u een waghen vol daer inne te versieren? maer wat zijde van dese uwe calck is vry van scheltwoorden?

d Hebben mijne ongeleerde oorẽ uwẽ Doctorlijcken tonge niet connen verstaẽ: dat soude u beter gevoecht hebben Doctorlijck te bewijsen/dan spotlijck te dichten?

e Int

e Int verhael van mijne ongheleertheyt in spraken hebdy recht. maer wat doet dit tot bewijs dat u annotatiẽ op mijn brief recht zijn ende mijn antwoorde onrecht?

f Wat gaet my aen/ wat u een ander tegenwerpt?

g Eñ of gy hẽ al stõmer dan eẽ visch mocht gemaeckt hebben (so ghy u roemt / mogelijc met ghelijcke onwaerheyt als ghy u niet en schroemt doorgans in desen Calck te roemẽ) volcht daer uyt dat ghij sonder ander bewijs van scheltwoorden voort te brengen / mij hier stom maeckt?

h Nerghens segge ick u ongeoorlost te zijn te schrijven op tgheen ick gheschreven hebbe in Hollantscher talen u oncondich zijnde: siet nu wat veelwoordigher spinneweb ghij daer af weeft.

i Wat noot wast u hier mijn droom te vertellẽ? of meyndy dat ic door u eerst moste weten dat ick griecx noch hebreeusch can: neen daer coomdy te late toe ic hebt al over vijftich jaren geweten. maer dat soude ter saken ghedient hebben / so ghij haddet connen vastelijc bewijsen dz niemãt sonder griecx of hebreeus te connen verstaen / eenige waerheyt in Godlijcke saken en mach verstaen.

k Dat ic geleerde mannen verachte als geleerde mannen/ segdy al mede sonder bewijs. Maer wat dient dit tot verantwoordinge van

uwe onbedachte annotatiē:maer ghij moecht
voor u sien dat ghy aldus navolgende het ho-
vaerdige misbruyck der gheleertheydt uwer
meesteren / int stoute ende vermetele verach-
ten van allen anderen minder geleerdt sijnde
dan sy luyden/den menschen geen oorsake en
geeft tot verachtinge vande gheleertheydt als
een sorchlijcke besittinge / ende tot een besege-
linge vant oude spreek-woort door sulck mis-
bruyc in der menschē monden gecomen hou-
dende:hoe geleerder/hoe verkeerder.

l Koeme ick my onder den blinden/so ben ic
daer inne al een omsichtiger vos dan ghy zijt
u tegen openbare waerheyt onder den sienden
coemende/ siet nu self condy of ghy self hier
oock anders hebt gedaen/dan t'gene aen is ge
legen over te slaen/ende aen te houdē op tgene
niet altoos aen en is ghelegen. Lieve wat is
doch aē alle dese voorschrevē afwijckincxkēs/
ijdelheyden ende boeselingen gelegen: dit be-
wijse ic ū hier. dat segdy my aen/ ende bewijst
niet een woort. moet ic dan doorgaens de
schande van u misdoen dragen?

Daneus. 23.

Want dat du ontkētste dy opt voor een lee-
raer uyt-gegeven te hebben/ wordestu weder-
sproken van dy selve / die hier ende daer dick-
mael schrijfste / ende die dijne schriften uyt-
gheesste. want wat is een Leeraer te wesen/

 dan

dan of schrijvende of opte predick stoel te leeren?

Coornhart. 23.

Mijne woorden in mijne verantwoordinge houden alsoo: noyt en was ick Leerar van gemeynten. Ick bens oock noch niet. daer aen heb ick waerheyt gescreven. wil nu Daneus my hier logenachtich makē/ so is hem nodich te bewijsen dat ick over eenige ghemeynte of versaminge Leerar ben: of hy moet bewijsen dat het een selve sake is/ te weeten/ dat yemāt als een verbondene leerar aen eenige sichtbare gemeynte scrijve of predicke: ende dat yemandt sonder alle autoriteyt, uter eenighe bysonder ghemeente/ nz als een Doctor of Predicant/ maer als een ghemeen mensche int algemeen of int hondert/ waerheydē spreeke of schrijve tot zijnen naesten. twelck die Delfsche Predicanten(door schrijven van T. Tilio selve aen my.) segghen elck mensche toe verbonden te zijn/als hy dolinge sien sluypen inde kercken zijnre tijden/ende die Leeraren der seluer daer of zijnde vermaent/ daer na niet en willen luysteren.

Danæus. 24.

Tgene nu/dat du bestaerste tegen die wederlinghe mijns schrijfts/ is gantzelijck so bot/ ende so ydel/ dat gheen wederlegginghe

en

en verdient / ten waer dan dat ick mijne tijt wilde nu so vtrucken. want ick sende alle de lesers / tot onser beyder / dat is / tot mijne ende dijne schriften. want oock kinderen ordelen mogen / dat du onsinnich biste ghewo rden.

Coornhert. 24.

Beter soude v ghevoecht hebben met / blijckende waerheyt mijn zotheyde te tonen: dan dus mijn schrift vot te schelden sonder alle bewijs. dit is geen subtijle afwijckinge. Maer wat volk sendy tot uwe ende mijne schriften om daer of te oordeelen? de Nederlanders? vele der selver die uwe ende mijne schriften in duijtsch hebben gelesē en connen geen Latijn. of meyndy Franchoysen / Italianen / Hoochduytschen / eñ Enghelschen? Die connen veel al gheen Neerlantsch ende en hebben alsoo onse schriften niet gelesen. soo trect ghy my nu voor een rechter die my (u partije zijnde) niet en hoordt noch en verstaet. dats niet oprechtelijc gehandelt / of betroude ghy nu niet meer u getrouwe ende geleerde Oversetters?

Danæus. 25.

Maer du een Reuse na de woeste grootheyt dijns lichaems / gelijc als een tweede onbesneden Goliath / verhoopte sege te behalen van my / als van David / die cleyn ben

 va-

van gedaen te. Du biste bedrogē: want Godt gheeft altijt den zijnen die alder salichste sege/ tegen u kinderen Enachim. Maer du Idiot/ soutstu/ mij/ dien du so dickmael schamperlijc Doctor noemste) overwinnen / so du dy vroetmaecste. Te weten dat sulck dijn ghelove/ nu Sebaestiaens Castellions/ende niet meer als voormaels niet Castelliōs dolingē onderstut zijnde/ oock nu huyden die Barbarische uwe miraculē ende logenen soudet voort brengen.

Coornhert. 25.

Mijn lichaems groothendt is mij soo luttel sonde/ als u cleynheyt u doechde is. want dat beyde sulcx is buyten onse toe doē. so maeckt mij mijn lijfs groothept so luttel een onbesnedē Goliath / als u cleynheydt u een gelovighe David. onse twist is nz wat ghy of ic sijn/ wie groot of cleyn is van lijve maer of ghy dan ick waerhz schrijven. doch segt nu/ ist oock u deuchde is dz ghy Goliatiserende u meer behelpt met zijn laster-tonge / dan met waerhz der gelovigen enige wapen? Mochten u hier te lande Sauls wapenē te wille gebeuren/ O hoe haest soudt gy mij (die gy nu eē onbesnedē Goliath scheldet) eē gesneden Goliath makē.

Daneus. 26.

Maer so veele aengaet dijne scheldtwoorden/ Coornhert / acht het so/ datse vā mij werden

den veraeht alst geblaf eens rasenden honts/ die wel gaerne soude / maer niet en mach op my woeden / om zijn onverstandicheyt ende swacheyt der tanden. want du biste sulcken versuften hondt / dat ick dijne tanden niet en vreese: du biste so versaecht dat du niet dan ae-gehetst zijnde van anderen / die ick wete / en hebste derren comen ten strijde.

Coornhart.26.

Hier doedy wijslijck Danee / daer inne/dat ghy niet en acht die dinghen die niet en zijn. In mijn antwoorde en zijn geen scheltwoordē. dus behoordy ooc voor niet te achten dat niet en is. maer ghy behoordt oock niet te segghen dat niet en is. waert so niet dese uwe kalc / ick hadde gheswegen. maer daer zijn uwe schelt-woorden so menichvuldich ende so dootlijck/ dat ic die niet en mocht verachtē/sonder mijn leven ja ooc mijn name te verachten. ghy be-schuldicht my van scheltwoordē die ghy niet en moecht bewijsen: maer die uwe vervullen dit schrift dorgaens so vinniclijc/dat ic die niet en behoeve te bewijsen. siet maer te rugge Tal.8. ende verstaet dat u sonde al hier mede mijn boete moet zijn.

Danæus 26.

Daeromme neemt van my voor dyne al-der onschamelste bescheldinghen dese mijne

drie vermaningen. eerst dat du eernstlijc bedencke wat groter boosheydt du hebste bedreven tegen my met dese dyne schryverie.

Coornhert. 27.

Nergens heb ick u bescholden: ghy doet het my doorgaens: ende noch gebiedt ghy my te bedencken mijne grote boosheydt tegen u bedreven: dorst ghy u gebet voor den Here uyt sulcken herte noch op offeren? vreesdy dan niet dat suick u gebedt een vloecke voor u sy? Ist u Danee vry ende Liber dat ghy mijnen name in openbaren drucke so schandelijc als onverdiendelijc bevlect / so behoede my de lieve Godt voor die sinnen van my te begheven in een kercke / welcker voorstanders so Liber of vry zijn van consientie / dat hem (als u hier) suls valsch naemschenden ende achterclap inbrede vry straet / ja een doechde is. Hadt ghy Danee my tot Geneven / ghy soudt (so dese uwe handel tegen my betoont) met my leeven / als gheleest werde met het schaep / dat stondt ende dranck beneden aen een rievíere. twelck vande wolf boven hem staende / bescholden was / als of het des wolfs water vuyl maecte. daer toe het schaep neen seggende / alsoo twater van boven te weten vande wolf of nederwaerts tot het schaep ende niet vant schaep totten wolf op waeters dreef / werdt de wolf

toornich

toornich eñ seyde ia / derfstu noch die stoute booshept teghen my b: drijven / dat du dy verantwoordeste? sulcken booswicht was dijn vader / mede. die heb ick daerom verslonde so sal ic dy mede. die daer volchdet woorde ende hy verslondt het schaep. wat dunckt u nu Danee? is dese mijne booshepdt (soo ghy dat booslijck noemt) tegen u oock anders dan der gelijcke billiche verantwoordinghe van mijne ware onschult / teghen uwe onwarachtige beschuldiginghen? wee allen vromen menschen / soot weder daer toe soude comen / dat het recht eñ wettelijck verantwoorden tegen der geleerden Calumnieren / weder voor booshepdt eñ crijmen lese maiestaetis geacht soude worden.

Danæus. 28.

Want al hoe wel ick dy wete te wesen vande luyden / die ick nu verhaelt hebbe uyt Petro / ende die daer stout zijt u self behagende / dat selve belijt / dat ghy die heerschappije veracht / noch die digniteyten niet en vreest / of die Magistraet die van Godt zijn te versmaeden / nochtans staet te beduchten dat dy dat (niet) ongestraft soude mogen wesen.

Coornhert. 28.

Die lasteren die ghy my teghen waerheydt opdicht / die ick niet waerheydt ontkenne / eñ

die ghy niet en vermoecht noch en bestaet te bewijsen/segdy stoutelijck dat ic selve belydē. waer belyde ick dat ick die Magistraet versmade: brengt dat bewijs met waerheydt aen den dach/ende ick sal die verschulde straf niet af bidden.

Danæus.29.

Want der grootachtbarer Hollantscher statē versch placcaet / aldermeest vercondicht zijnde om dijnē wille tot Haerlem (daer du in dijnen dreckhol schuylste) dat is dat niemant sonder des Magistraets toelaten ende believen eenich schrift int licht soude gheven / ende alle man dit placcaet (soot behoort) gehoorsaemde: bistu die eerste ende alleen bevonden/ die desen Alderheylichsten wet der Staten met dit dijn schrift sonder eenige toelatinghe des overheyts uytgegeben/hebste overtredē/ die alder eerste hebste willen openlijck geacht zijn voor een rebelle/ende die d'Overheyt ongehoorsaem is / die met dijnen exempele dandere voor soutste gaen / omme te wederstaen die alderbeste ende hoochste Overheydt van Hollant / entlijck die de Statē self by na van heuren stoel soutste verstoten.

Coornhert. 29.

Soudet ghy / Danee ooc wel eenzijn gheweest uyten secreten Rade der Consistorien die

die te dien eynde sulck verbodt gaerne gesien hadden/dat ghy dit aldus weet te segghen? so hatelijck zijn dese uwe wroegingē / dat ic sonder gevaerlijcheyt mijns levens / ja schendinge mijns naems daer toe niet en mach swijgen. sy zijn wederom so valsch ēn onchristelijc dat ick die sonder u te vertoonē niet en mach beschamen. Calumnieert ghy hier niet (naer u ghewoente)weder openbaerlijck? Ghy segt des Placcaets inhouden te zijn/ dat nyemant sonder toelaten ēn believen des Magistraets enighe schriften uyt soude gheven. dit schijnt waerheyt/ēn is doch niet dan een halve waerheyt/ja geen waerheyt / overmits u verswijgen van tgene daer by staet int Placcaet. te weten argerlijcke / oproersche ende schandaleuse boecxkens. daer sidy uwen Calumnie nu naect bestaende int besnoyen ende afbrec van des placcaets woorden: ende siedy dat ghy my Calumnieuselijck wroecht van overtredinghe des placcaets. wāt sodanige boecxkens en hebbe ick niet geschreven / veele min uytgegeven. maer hebbe my op uwe woeste ende onbedachte annotatien (hier wringt u de Schoe) ter noodt ende sedelijck verantwoort. Nadien ghy nu van sulcke mijne noodtlijcke verantwoordinge tegen u/bestaet te maken een verachtinght des magistraets/ die my noch nyemanden sulcx en heeft verboden:moechdy u oock eenichsins verschoonen

 van

van tegen my te handelen (so veel aen u staet) als de wolf tegen t'schaep hier voren geroert? Maer doet eēs wel Danee / eñ besiet so naerstelijc u rugge sac / ghy sultse desen aengaende vindē so vol warachtich gebrec / dat ghy scromen sult dit ghebreck my op te dichten. want behalven dat de Catholijcken / de Confessionisten / ende Doperen sulcke uwe ongegronde ende onchristelijcke lasteringen op mijnen name in-druck uytgegeven zijnde / sich daer aen-stoten sullen ende argeren / so sullen oock vele vrome luydē onder dē uwen (die daer al zijn) sich daer aen argeren eñ over bedroeven. Immers en is dit u schrift niet alleen argerlijc eñ misdoē ghy selve daer over strafbaer na de clare woorden des voorsz placcaets: maer oock van selfs strafbaer met poena taliōis als een scādlijck libel famoes / naden beschreven Rechten selve / so ghy vernemen sout / indien ic so gierich waer na u wel verschulde / als ghy zijt na mijn onverschulde / straff. Of duncken u rebellie eñ doverheyt uyt haer stoel te willen stoten cleyne saken te zijn?

Daneus.30

Met wat gelijcmoedicheyt die hoochachtbare Heeren Staten sulck dijn booshheydt soo stout ende so versch sullen verdraghen / moghen / moghen sy toe sien: maer nochtans sie-stu wel in wat gevaerlijckheydt du dy selve

hebste

hebste ghestelt/eñ wat straf du verdienste.

Coornhert. 30.

Na u Geneessch oordeel de vlammen/om dat ick van u qualijck beclaecht zijnde / met mijne wel ende wettich verantwoorden on-waerheijt doe blijcken/eñ also een verstoorder ben van uwe eñ der kercke uyterlijcke vrede. O groote eñ dootwaerdige boosheyt.

Daneus. 31.

Seeker al hoe wel de alderbeste Mannen verde zijn verscheyden van alle staetsucht eñ wreetheyt: nochtans en sullen sy om voor alle verachtinge te beschermen haer opperste au-toriteyt die sy van Gode hebben ontfanghen) sulcke boosheyt/ also icx achte/ niet laten on-gewrokẽ/sonderlingen overmits du door de goedertierentheydt van de hoochachtbaer eñ opperste overheyt niet en verbeterste/maer al le dage verarchste.

Coornhart.31.

Ghy ghevoelt vande Here staten dat sy sulcke mijne wettige nootweer niet ongewrokẽ latẽ/ maer als boosheydt door u onrecht beschuldigẽ straffẽ sullẽ. ic gevoele dat de selve Herẽ door u niemants Calumnierẽ my om dat met rechte eñ nabehorẽ (soot is)gedaẽ te hebbẽ gheensins mispriisen sullen/ maer recht daer inne geven. Wie van ons beyden heeft hier het loflijcxte

ende eerlijcxte gevoelen van die alderbeste mannen?

Daneus.32.

Want du weetste (noch ten is my niet nodich sulcx op te verhalen) om wat oorsaecke/ als du eertyts der selver Staten Secretarius waerdtste / door henluyden afghesetbiste vanden State ende dienste des Secretariaetschaps / op dat een goet man in dijn plaetse ghestelt soude worden ende en biste nochtans van die tijt af niet beter noch wijser ghewor-den.

Coornhert. 32.

Dat ghy Danee, dit uyt u eygen hooft sou det versieren/en gelove ic niet: maer dat ghy dit seggen mij eē openbare logen na segt:is nz min den Heeren Staten selve / dan oock my kenlijck. so comense nochtans te schanden die vande genen/ die sij hatē gaerne quaet ghelo-ven ende na seggen. hier inne volchdy wel na u Meester Calvijn / als hy poochde van Castellio een dief te maken. Neen Danee de Heren Staten en hebben my van mijnen diē-ste niet af gheset:dus en moeghen hare E.E. doorsake daer af niet weten. Want wat niet en is, en heeft gheen oorsake. Maer ick selve ging van selve wech/genoodt-saeckt door drie wichtighe saken, waer van ic(hier toe nu door

u ge-

u gedrongen zijnde)u ghewaerdigen sal dene
(mijns lijfs berghinghe beroerẽde) opt cortste
hier te ontderken: maer dander twe mijn con-
sciëtie ende eere beroerende/ niet dan voorden
ooren van mijnen E. H. de Staten/ alst die
selve sal gelieven my daer op te hooren.

Het hadde den E.H. Staten gheliefst door
my heure E. E. Secretaris wesende/ Infor-
matie te doen nemen upten Schouten eñ Re-
genten vande Dorpen in kennemerlant/
daer toe voor my tot Haerlẽ beschreven zijnde
van de brantschattingen/ exactien ende bero-
vingen inden selven Dorpen gedaen by eeni-
ge Capiteynẽ staende onder tgebiet des Hee-
ren van Lume. ten eynde sulcx den selvẽ strec-
ken soude betalinge ende afslach hoorder be-
soldingen die sy onmatelijck waren eysschen-
de vande H. Staten. also tselve was bedon-
gen in seker accordt derhalven tusschen den
selven H. Staten ende den Capiteynen voor-
schreven waer inne ic met twee andere Com-
missarisen by den Heren Staten oock ghe-
bruyckt was geweest/ nu wisten eenigen vã-
de voorschreven Capiteynen seer wel wat sy
inden voorschreven Dorpen hadden bedrevẽ.
dit vreesden sy nu aenden dach te sullen comẽ.
door de voorschreven mijne commissie vane
aentekenen des aengevens der Schouten eñ
Regenten der voorsz dorpen. twelc nochtans
niet en geviel also het selve in Haerlem was

als

als ic wech ghing, daer ic last gelaten hadde om die mijne besomminge te bestellen naden H. Staté/ maer was behindert doort besluyten vande Stede Haerlem terstondt daer op gevolcht / al waer die stucken verloren zijn. maer dit en mochte niet voorweten worden vanden Capiteynen welcker aenxte door valsche versieringé my so hateelijck beschilderde inden opinie van Lumie voorsz dat hij) doe ter tijt het crijchsvolck sulcx noch aende hant hebbende dat ooc zijnde Ex. selve geen middel en hadde my/ of icx al gheclaecht hadde te beschermé (hooch gesworé ja ooc sulcker capiteyné enige last gegevé hadde om mij te doé doorschieten. Nu en waré enige van die Capiteynen nu doot zijnde/ nergens na de beste luijdé/ maer sodanige dat sy om haer wel verschulde schâde te ontgaé my gaerne vã kãt soudé hebben doen helpen/ daer toe sommige also vlijtelijck arbeyden / dat my ooc de straten binné der Steden/ swijghe de wegen opten velden g ts onveylich waré. Wat mocht ic doch anders doen dan den noodt wijcken ? Of nu dat stuck alleen (te swijge d'ander hier niet verhalijcke zynde oorsaeck ghenoch was om te vertrecken/ geve ick te bedencken den ghenen die den handel ende macht doe ter tijt by Lumee ende zyne Cappteynen wesende kenlijck is. Al twelck ick hier hebbe willen verhalen tot een overtallich bewijse in desen, Ghemerckt

alle

alle man condich is/Immers niemandt badt dan den Heere Staten selve onwarachtich te zijn/dat haer E. myn af souden ghesett hebben van Secretariaetschap / dien hier by oock niet verborghen mach zijn u cleyne schaemte in myn soo grooten als kenbaren onwaerheyt opentlijcke in drucke op te dichten of na te seggen. Dat en voecht geen Christen man veel minder een so vermaerden Doctor inder Godtheyt.

Danæus 33.

Segt nu / als over weynich maenden de Requeste inden naeme der Papisten om de misse weder te hebben van dij ghescreven ende met een Commentario vermeert / ende du daeromme gheropen waertste / ende, sy luyden tgeene du daer teghen d'Overheyt hadtste ghesezeven detesterende : waerom werde de selve dijne Requeste in dyn teghenwoordicheyt / maer door des Overheydts bevel / om der schanden wille ghebroken ende geschoort?

Coornhert. 33.

Het en was niet mijne / maer der Catholijcken Requeste hier dooldy ten eersten. Soo mede datse ghescheurde werde / want sy bleef heel / maer mijne minute werde ghescheurdt / niet van anderen (dits de derde dolinghe) maer

maer van my selve/ doch voor bevel der H.
Commissarisen/ maer merkende henluyder
meyninghe te zijn dat ick daer met het stellen
vander Catholicken Requeste soude deteste-
ren/ hebbe ic opter daet verclaert dat ic geen-
sins sulcx en hadde ghemeyndt met het schoo
ren vande selve minute/ maer wel dat sy
voorts onnut waren/ ende van selfs by my
gheschoordt soude zijn gheweest. der halven
ick ooc aenhielt aenden Commissarisen dat
sulcks ghescheven soude woorden in henluy-
den verbael metgaders mijne voorder ver-
claringhe doe daer ghedaen/ namentlijck dat
ic bereydt waer te bewijsen recht geschreven
te zijn inde voorsz requeste/ alle 't geene mijn
werck ende stellinghe daer inne was te we-
ten tgene beroerde den dwang inde conscien-
tien. twelcke oock sulcx worde aengheteekent.
siet daer is de waerheyt van dese gheschiede-
nisse: wat dient alle sulcx doch mede ter saken?
volcht hier uyt dat u of mijne schrift in ghe-
schille zynde recht of onrecht is?

Danæus. 34.

Du weetste als du met daldergrootste on-
schamelheyt des ghemoets tot Leyden (daer
mer nochtans vindt die dy ghelovel) aenge-
nomen hadste in een openbaer disputatie die
Kercke Christi te bevechten/ ende du noch-
tans niet en wiste te antwoorden op die al-
ergeleerste

der gheleerste bewijs redenen der Evanghe-
lische ministren/ dat du die vlucht naemste.
want als du smorgens ter disputatien wer-
deste verbeydt / du dijnre sake verontrou-
wende hebitu mit daldergrootste bevreest-
heyt de sake (die du seyde Godes te zijn) ver-
radelijck verlaten / alleenlijck te rugge hey-
melijck latende een geschrifte/ick en weet niet
welc / meer zijnde een ghetuych dan een ver-
antwoordinghe dijnes vluchtens.

Coornhert. 34.

Jck weet dat ick doe ter tijt tot Leyden te-
gen het beschrijven der heeren Staten / gans
vreemdelijck ghehandelt werde / soo ick by-
der Delfsche Predicanten selfs hande ende
copije autentijc vande missive der heren Sta-
ten mach ontwijfelijck betoonen. Jc weet hoe
onbillich datmen daer tot Leyden met my
handelde / niet alleen in besloten Camere/
maer oock ten aensien ende aenhoren vanden
volcke/daerō oock aldaer onder die selve noch
al zijn (so ghy ooc selve segt) die my hier inne
gheloven. Jck weet mede dat ick door die
groote onbillicheyt desselven handels / oock
die cleyne vrucht die ick derhalven daer wt
mochte verhopen ten aenhooren van alle den
volke tottē Commissarisen seyde/dat ic dachs
na Haerlem te reysen / sonder weder in die
vergaderinge te comen: daer op my een der

Commissarisen ten antwoorde gaf / dz staet an u. ende ick weet dz voor mijn vertrer Arnoldus (die aldoor gesprokẽn hadde) van half tien tot elven toe smorgens in zijn eygen lagē Distrit zijnde openbaerlijk voor al den volcke verstomde. sulcx dat zijn ghelcerthept het seggen van mijn ongheleerde (so ghy mijn recht noemt) niet en conde verantwoorden. Dit weet ick en honderden met mijn / hoe moecht ghy dan weten dat ic uyt bevreesthepde die vlucht te nam. placht oock die verwinner versaechdelijck voor zijn verwonnen vyandt te vluchten;

Daneius. 35.

Du weetste alls alle goede ẽ Godtvruchtighe mannen veel gedoochdē ende leden om niet Christum met Belial / den waren Godt metten afgodt godtloselijck te vermengē: hoe dat du doe ter tijt der menschen conscientien met dijne Satanische versieringen bestontste af te trecken / twelk ick segge op dat alle menschen souden mogen verstaen / dat du biste dalderoutste vyant Christi ende zijnes cruyces / ende een monstrum gegoten uyt de raserijen vande alder ergste ketteren (te wetē) der Symonianers der Manicheen ende der Priscianisten.

Coornhert. 35.

Ick

Ick weet nu al te wel dat ghy my alle dese leelijcke stucken Calumnieuselijc opdicht. maer ick en weet niet/dat ick met Satanische verstieringhen yemanden hebbe willen aftrecké/ verstae ooc niet wat ghy hier mede meyndt. Ick weete mede onwaerachtich te zijn uwe Injurien van dat ick zijn soude een dalder outste vyant Christi/of sulcken monstrum/ als uwe Calck hier van my alchimistiseerdt/ daer aen ghy oock al mist. so weet ick mede wel dat ghy wat min seggende ende wat meer bewijsende wat meer ghelooss (dan ghy dus doende becoomt) hebben soudet by alle vrome ende omsichtige menschen. Ende nadien tgene niet en is wel valschelijck gesept / wel lichtvaerdelijck ghelooft / maer gheensins warachtelijck ghewerté mach worden/dat dese uwe monstrose calumnien wel van lichtvaerdighe luyden gelooft/maer by u noch by nyemande ter werelt geweren en mogen worden.

Daneus.36.

Du weetste dat du het eygentlijcke Pelagianismum / dat is die verdoemde versieringe Satans van des menschen vrye wille mette dijnen vernieuste/ende wederomme brengste uter hellen in Hollant.

Coornhart.36.

Ick wete dat u leere / indien die oock Geneesſch is vande eyghen wille / onwarachtich is. Ick houde voor vaſt dat die leere vande vrye wille oprecht is niet Pelagiaenſch / maer Chriſtelijck / voort gecomen niet uyt de helle / maer uyt helle ende clare Godtlijcke ſchriftture. Daer uyt ick vanden Heere middelen hebbe ende ghetrooſt ben (niet ſiende op mijn ongeleertheyt / noch op u gheleertheyt / maer op de waerheyt der ſaken) tegen u ende tegen allen den uwen in ghedruckte ſchriften Chriſtelijck Godelijc eñ vaſtelijc met naecte ſchriftture / de vrijheydt van des menſchen wille te verantworden. Hebdy nu ſoo vele waerheyts in deſen / als luſt om my te ſchanden te makẽ / ſo beſtaet deſẽ camp teghen my Idioot / die ghy hierinne (met Godes hulpe) niet ſoo onvoorſien van waerheyt / als ongeleerdt in talen / bloodt van alle conſten ende ſtom in ſchelt-woorden ſult bevinden.

Daneus. 37.

Du weetſte hoe du alle religie voor nz hebſte gheacht ende noch onlancx als du metten dijnen de alderſwaerſte geſchillen vande Chriſtelijcke religie noemdſte chaduwe des ezels poppen werck / kintſche dingen / eñ boeſelinghen. want dit zijn uwe woorden eñ uwe bloemkens.

Coornhert. 37.

Coornhert. 37.

Dit Calumnieren sie ic dat niet en sal eyn-den/voor dat dit u geschrift eyndet. sulcke u-we onwaerheyden mogen gelovẽ die u tonge noch niet en kennen: maer geensins die mijn wandel kennen. want die en is soo Godtloos niet/als uwe ongotlicke tonge myn beschildert dus set ic mijn Christelijcke wandel tegen u-we onchristelijcke tonge. die ist Liber of vry my so schandelijcke dingẽ op te dichter: maer nemmermeer sulcx bewijsen dat het mijne tonghe vry is so lichtvoerdelijck vande Religie te spreken.

Danæus. 38.

Ende deselve Religie bespoudy noch huy-den / als du / te weten / soetelijck ende com-medelijck bespotste het miracule onses Heren Jesu Christi den blinden van Jericho gene-sende.

Coornhert. 38.

In die Comedie heb ic dat miracule Chri-sti waerdelijck ende Christelijck ghehandelt. ghy segt bespouwelijck. maer ghy en bewijst dat niet getrouwelijc. dats mijn maecxel dats in druck / brengh daer wat uyt voort daer-met ghy betoont dat ick dat miracule bespote. dits u onmogelijck / maer t' seggen licht. sul-

dy dan altijdt meynen datmen u bewijsseloos lasteren als oft Evangelie ware ghelove behoort te geven? end dat noch in so schandelijc aentichten? wie merckt noch niet dat u doorgaens bewijsinghen/maer nergens onchristelicke Calumnien en gebreken? in die Comedie hebbe ick niet alleen ghesept maer vast bewesen dat u Imputative gherechticheyt arger is dan der Catholijcken meritum. die bijt u. die verantwoordt kondy. maer wildy gelove hebben so moet ghy bewijsselijcke waerheyt voortbrengē/niet so afgrijselijc schelden.

Danæus.39.

Ten laetsten de dach soude my te coort worden so ick alle dijne blasphemien eenmal wilde verhalen.

Coornhert.39.

Tot het verhal mijnre blasphemien en behoeft ghy niet een ooghenblickxkens / want in mijne schriften vintmen niet een. of soudyse daer wel in weten/sonder te segge daer zijnse?

Maer soudy alle uwe Copiam van laster woorden voort halen ick ghelove wel dat niet een dach maer een jaer u te coort soude worden: om te bewijssen dz Broer Cornelis geest nu dubbeltvout in u ware verresen. Daer by gelove ick mede seer wel so ghy u eyghen tuymesjen eens recht bestont te wyeden / dat u niet

veele tijts en soude oberlopen om my end anderen met u veesierde blasphemien te becladden. tgheschil stelt ghy ter zijden / end arbeydt door u onwaerheyden den menschen wroet te maken/ dat ick dalder quaetste man ben end dit noch al sonder een eenich stuc te bewijsen. Hier in hebdy u tijt besteet ja verloren / wat diende dit ter saken?

Daneus 40.

Maer dat is onnodich want sy(die blasphemien)zijn alderkenlijcxte / al hoe wel du dijne schriften (als oock dijne broederkens) niet dan den dijnen en wilste ghemeen maken.

Coornhert. 40.

Mijne schriften make ick allen Nederlanders ghemeen : so maeckt ghy oock uwe onware laster schrift alle Europianers Latijn conneride gemeen : twelck so ghy wat minder deedt/u wat meer ghemeen soude maken met d' enbuldige waerheydt selbe / die ghevloeckt zijnde zijnen bloeckers benedijde.

Danæus 41.

De Heere ontfermt onser ende beschermde de zijnen van alle bedriechlicheyden door onrustiger werckthyghen Satans / Amen.

Coornhert. 41.

De Heere ontfermt over den ontfermers
maer niet over den bloetdorstighen ende
wrede faemrovers van haer even mes-
sche. Och of ghy dit wat tijdelijc-
ter herten naemt. Godt verbe-
tere u herte / ende stercke
mijn ghedult /
Amen.

EYNDE.

Vande lere Calvini vande voorsie-nicheydt Godes.

(.:.)

Gheschreven (zoo Calvijn ende Besa segghen) door Sebastiaen Castellion ende by den selven Calvijn genaemt valsche beschuldigingen eens boeves, mette welcke hy heeft bestaen met hate ende nijdt te beladen de lere Joh. Calvini vande verholen voorsienicheyt Gods.

(·:·)

Vertaelt door

D. V. Coornhert.

Aenden onpartijdigen leser.

HOE NODICH (LIEVE LESER) By Calvijn ende Besam ter salicheydt is gheacht, die kenisse vande eewighe Predestinatie Godes, betuygen heure beyder boecken tot vele plaetsen ende namentlijck die titule eens boecx Bese, daer hyse noemt het eenige fundament onser salichz. Hoe diepe sy oock beyde met haer menschelijc vernuft ghewadet hebben inden grondelosen zee deser saken, die sy selve noemen verholen ende onbegrijpelijck te wesen, betuygen mede der voornoemder Letaren beyder schriften overvlodelijck. Maer dat sy beyde in dese sake geicariseert hebben, betuygen mede naectelijck veele grove eñ lelijcke ongheschicktheyden niet alleen nootlijck uyt haar woorden volgende, maer met naecte woorden bottelijc by hem beyden wtgesproken wesende. so ick niet alleen slechtelijck geseydt, maer crachtelijck bewesen hebbe in mijne boecxkens vande toelatinge Godes over tien iaren by my in druc gegeven sulcx dat oock sulcke heure beyder lere vande predestinatie veelen grotelijck mishaecht, ook luyden selve wesende vande religie diemen

naemt

naemt gereformeert. Die heeft ooch seer mishaecht dē schrijver vā dit naervolgende geschriftgen, twelc sy seggen te zijn geweest Sebastiaen Castellio. welck schriftgen ic niet en hebbe mogē laten in Neerlantsche tale gemeen te maken: of mogelijc die selve leere u (lief leser) oock so mocht mishaghen dat gy die of vermijden of verlaten mochte immers dz ghy mocht het alte diep onder soec deser sakē, met dergelijcke anderen ter zijden stellen, den eersten trap ter salicheyt naspeuren, u self verlaten, Christum na volghen, in zijn licht wanderen daer inne het lichte Goodes sien eñ tgunt u ter salicheydt nodich is verstaen. Doch hope ick u L. (laets my die Heere toe) ter eerster gelegentheyt oock te laten int Nederlantsch sien, tgene hier op dit geschriftgen geantwoort is geweest, daer suldy dā selve mogen lesen meer andere grove ende sware verwerringen deser twee leraren in desen te verde zijnde getreden, soo menich vuldich wesende, dat onmogelijk was alle die selve in dit corte schriftjen vervatet te worden. Ten eynde ghy u soo sachtelijc als voorsichtelijc aen een anders verderflijcke curieusheyt spiegelende

lende u daer voor wachten mocht ende met oot-
moedigher onderdanicheyt gheboorſamen deſe
Godtlijcke vermaningē: wilt nz hooch wijs zijn
maer vreeſt. die een onderſoecker is des Maje-
ſteydts ſal vande glorie verdruct wordē, en wilt
uz wijſer zijn, dant nodich is. nyemant en ge-
voele boven het gene hy behoort te gevoelen,
maer dat zijn gevoelen ſy ter maticheyt. met
meer andere alſodanige heylſame eñ ſalige ver-
maningen des Heren. op dat ghy alſo verlaten-
de onnodige ſaken die al geweten zijnde veel eer
den menſche hovaerdiger dan beter maken: u
corte ende diere tijt mocht beſteden tot dingen
meer tot goet worden dan tot hoochweten ſtrec-
kende. dit gonne Godt de Vader ende gever al-
der goeder gaven door onſen Here Ieſum Criſ-
tum u allen ende oock mede my.

V. alderdienſtwillige

D. V. Coornhert.

Dyne leringe/ Johan Calvijn/ die daer zijt bijna de vermaerste man ter werelt, heeft onghetwijfelt veele goetjonstigen : maer die selve, heeft oock mede veele wedersprekers. Ick wensche datter sy maer een leeringe, gelijck daer maer een waerheyt is, ende dat sy die alt'-samen toestemden soo dat mochte zijn: Daeromme hebbe ick dz moeten familierlijck vermanen vande saken die tegen dijne leeringe dickmael ghesyet worden: ten eynde soo dat die valsch zijn du die wederleggen, ende ons die wederlegginge senden soudtste: op dat wy tegen sodanigen daer mede bestaen souden mogen, maer dat du die soudtste doẽ met sodanige rededen, datse van den volcke verstaẽ mogen worden.

Want daer zijn veele saeckẽ, inde welcke veele met dy oneens zijn. Maer ick de anderen tot op een ander tijt ter zyden stellende, sal nu met dy handelen van een stuc te weten vande predestinatie. want dit articule verwect inde kercke grote beroertẽ,

die

die wy gaerne uyt gebluſcht ſaghen. Ende der wederſprekeren bewijſredenen ſchijnen in deſe ſake ſodanighe te weſen, dat ſy tot noch niet en hebben mogen wederleydt wordē wten boeckē die du tot noch toe hebſte uytgegeven.

Op dit ſtuck (vande Predeſtinatie) werden omher gedragen ſekere articulen getogen uyt dijne boecken, die ick hier, ſoo dat valt ſal ſtellen ende ſal daer voorts by ſtellen, tgehen zij tegen elcx plegē te ſeggen, du mocheſte zien, waer op du hebſte te antwoorden.

EYNDE.

Articulen getogẽ uyte latijnsche eñ walsche boecken Calvijns vande Predestinatie.

(∴)

I.

GOd heeft het meeste deel des werelts / door zijn naeckte ende loutere keure zijns willens gheschapen ten verdoemenesse.

II.

Dat Godt gepredestineert heeft niet alleen ten verdoemenisse / maer ooc ter oorsaecken des verdoemnissẽ oock Adam / welcx val hy niet alleen en heeft voorsien / maer oock gewilt heeft met zijn eewich ende verborgen decreet, eñ heeft ooc geordineert dat hy soude vallen. twelck / op dat het tot

zijnder

zijnder tijt soude geschieden heeft hy den appel voorgestelt tot sake des vals.

III.

De sonden die bedreven worden / en werden niet alleen door de toelatinge / maer ooc door de wille Godes bedreven. want vergeefs ist datmen onderscheyt wil maken tusschen de toelatinge ende wille Godes / so vele de sonde aen gaet Die dat doen die willen by Goode door smekinghen ende pluymstrijkerije danck behalen.

IIII.

Alle boosheyden van wat menschen die ooc worden bedreven / zijn goede ende Rechtvaerdige wercken Godes.

V.

Daer

Daer en werdt geen overspel/ Dieste ofte doot-slaeh ghedaen/ of Godes wille en comt daer tusschen Justitu, Cap. 14. dist. 44.

VI.

Die schrifture tuycht opentlijc/ dat de boosheyden bedreven worden niet alleen door dien Godt sulcx wil/ maer oock werckman af is.

VII.

Tghene de menschen doen als sy sondighen/doen sy uyten wille Godes/ want dicmael strijdet Godes wille tegen tgebodt.

VIII.

Die verhardinge van Pharao ja oock de hardtneckicheyt zyns ghemoets ende wederspannicheyt was een wercke Godes/ doc

 naede

naede tuychnisse van Moyse/ die alle die wederspannicheyt van Pharao Gode toeschrijft.

IX.

Die wille Godes is die opperste oorsaecke vander menschen verhardinghe.

X.

Sathan is loghenachtich uyten ghebieden Godes.

XI.

Den ghenen die quaet doen geeft Godt die wille/ ja hy gheeft oock inne die quade ende ouerlijcke affecten (of begeerten) niet alleen toelatelijck/ maer crachtelijck/ende dit om zijn glorie wil.

XII.

Die Godlosē doen met haer godloosicheyt meer Gods wercke dã

haer

haer eygen.

XIII.

Noodtsakelijck sondigen wy uyten sinne Godes / als wy uyt onsen sinne of by ghevalle sondighen.

XIIII.

Die dinghen die de menschen bedrijven uyt haer verkeerde wille / comen oock voort uyten wille Godes.

Hier hebdy die Articulen / neemt nu ooc die dingen die daer teghen werden gheseydt.

Teghen teerste

HET eerste Articule seggen sy te wesen teghen de nature ende tegen de Schrifture. Van de Nature seggen sy alsoo. Alle dier bemint natuyrlijck zijn vruchte. nu is dese nature van gode. so volcht dat Godt oock zijn vrucht bemindt. want hy

en soude niet maken dat die Dieren haer vrucht souden beminnen/ indien hy selve doe de zijne niet en beminde. Ende dit bewijsen sy aldus. de Heere heeft ghesept. soude ick anderen doen baren/ end soude ic niet baren? als of hy sprack also: dat ick anderen doe doen/ dat selve doe ick mede: ick doe anderen baren. daerom sal ick selve oock baren. daer upt trecken sy van gelijcke saken een bewijsreden. God maeckt dat de Dieren haer vruchten beminnen. Daerom bemindt Godt oock de zijne.

Maer alle menschen zijn vruchten Godes. want Gode is Adams Vader/ van de welcke alle menschen zijn geboren. hy bemindt dan oock alle menschen. Maer het scheppen ter verdoemenissen is gheen wercke der liefden/ maer des haets. soe en heeft dan Godt nyemandt gheschapen ter verdoemenissen. Item het scheppen is een werck der liefden end niet des haets. So heeft dan Godt alle menschen gheschapen upt liefde end niet upt hate. Item men vindt geen soo/ wreden dier (ick swijghe mensche) dat zijn jong ten ellendichept soude willen scheppen. Hoe veele te minder Godt? soude hy niet arger zijn dan een Wolf? Also argumenteert Christus. Condt ghylupden al hoe wel ghy quaet zijt/ nochtans uwe kinderen goed gaven geven: hoe vele te meer Godt? Also argumenteeren dijne wedersprekers. Indien Calvijn/ hoe wel hy quaet is/ des niet te min

geen

geen soon tot ellendicheyt soude willen telen: Hoe vele te minder Godt? dese dingen ende dergelijcke seggen sy vande nature.

Maer vande Schrifture segghen sy alsoo. Godt sach alle dat hy gemaect hadde te wesen seer goedt. Daerom was oock de mensche die hy gemaeckt hadde seer goedt. Ist nu soe dat hy hem ten verderven hadde gheschapen/ soe heeft hy tgoedt ten verderven geschapen ende verderft gaerne tgoedt / twelcke Godtloos ware/ oock om te dencken alleenlijck.

Item God heeft een mensche geschapen/om hem te stellen inden Paradijse / twelck is het salige leven. daerom heeft Godt alle menschen geschapen tot het salige leeven. want in een mensche zijn sy alle geschapen. want indien sy altsamen in Adam zijn gevallen/ so moeten sy nootsakelijck altsamen gestaen hebben in Adam/end dat op sulcken conditie als Adam.

Item ick en wil niet des sondaer doot.

Iten Godt en wil niet dat yemandt verloren gae/ maer dat sy alle comen tot kennisse der waerheyt.

Item indien Godt het grootste deel des werelts heeft geschapen ten verdoemenisse/ soe volcht dat zijn toorn groter sy dan zijn bermhertichheyt. Nochtans so verclaert ons de H. Schrift/ dat hy lancksaem is tot toorn/maer genegen tot bermhertichheyt / so dat zijn toorn haer streect maer totten derden of vierdē graet

 des

des gessachts/daer zijn bermhertichepdt open staet oock totten duysensten toe.

Tegen het twede.

Het twede seggen sp te wesen die leeringhe des duvels / ende epschen / Calvine / van ons dat wp henluydē toonen waer sulcx inde goddelijcke schristure staet geschreven.

Tegen het derde.

Teghen het derde vande onderschepdt tusschen die wille ende toelatinghe seggen sp dit. Calvijn sept dat hp is een Propheet Godes: Maer wp seggen dat hp is een Propheet des Duvels. Nu ist nodich dat een onser liecht. want is hp een Propheet Godes / so lieghen wp: maer is hp een Propheet des duvels / soo liecht hp / die sich selfs sepdt te wesen een Propheet Godes. ist nu sulcx dat dit bepde ghescsiedt door die wille Godes: dat is / ist dat Godt wil dat Calvijn hem selven sept te wesen een Propheet Godes: eñ ooc dat wp hem seggen te wesen een Propheet des duvels / so wil Godt strijdige dingen / twelck is onmogelijck. want so Godt die logen wil / so en wil hp die waerhept niet: of wil hp die waerhz / soo en wil hp die logen niet. daer upt dan volcht. indien hp wil dat een van bepdē waerhept segge: so en wil hp niet dat dander liege. Nochtans moet hier een van bepden liegen.

so

so liecht die dan door die toelatinghe / en niet door die wille Godes. Daer is dan ooc onderschept in Gode tusschē die toelatinge en wille.

Sy brengē ooc by veele clare exēpelen vande onderschepdt des willens en toelatings / namentlijck uyt het 20. capittel Ezech. al waer Godt na dat hy met veele woorden zijn volck hadde verweten dat sy niet en wilden ghehoorsamen zijne ghebodē / ten lacsten besluyt also: gaet hene / elck uwer diene zijnē strōtigē God / nadien ghy my niet en ghehoorsaemt. als of hy seyde also / ic laet u levē na uwen wille / nadien ghy mijne gebodē niet en wilt ghehoorsamen. en dit schijnt het selve te wesen dat hy een weynich daer voor int selve Capit. hadde gesepdt: aengesien sy mijne insettingen hebbē verworpen / hebbe ickse gegeven wetten die niet goet en zijn. nu en heeft Godt den Israeliten niet ghegevē wettē die niet goet en zijn: want alle die geboden Gods zijn goet: maer wnat sy zijne goede wetten verwierpē / so verliet hy sy zijnde goede wetten verwierpē / so verliet hy sy zijnde Vlaghenluyden. en sy luyden van Gode zijnde Vlaten zijn gevallen in quade wetten. gelijck die verloren zone vanden Vader / of veel eer die vader van hem / verlaten wesende / ghevallen is in geyle weelde: en / so Paulus leert / overmits die menschen die waerheyt niet en beminden / so heeft Godt een gheest des dolings ghesanden dat sy die loghen gelooven.

Sodanich schijndt ooc te wesen dat Amos

 seyde

seydt int 4. Capittel. gaet hene tot Bethel end sondicht/ nadien ghy sulcx gaerne doet. alsoo huyden oock. overmits die menschen niet en hebben willen Godt ghehoorsamen/ die daer seyt dat hy die sonde niet en wil: so heeft God toegelaten datter zijn geesten der dolingē/ die daer leeren dat God de sonde wil: so dz de gene die niet en hebbē willen gehoorsamē de waerheydt/ die logen gehoorsam zijn souden.

Sy brengen boven dien oock by een plactse uyt Zacharia/ daer hy seydt/ dat God sich vertoorndt over die stoute Heydenen. om dat God maer een weynich vertoornt zijnde optē Israelijten/ sy Heydenen het quaet noch gheholpen hebben: dat is de Israelijten swaerlijcker quelden/ dan de gramschappe Godes vereyschte: end die daeromme oock door de toelatinghe niet door de wille Godes.

Een gelijck exempel brengen sy oock upten prophet Obed. die den Israelijten berispte om dat sy den Joden swaerlijcker straften/ dan de toorn Godes vereyschte.

Sy halen oock voort het exempel terstont geroerdt vanden Verlozen-sone. den welcken (soomen wilde segghen) zijn goedt door ghebracht te hebben door des Vaders wille/ salt met allen ongeschickt luyden: hy ghinh dan sulcx doen/ by toelatinghe des Vaders.

Alsoo seggen sy oock dat die sondaren zijn verlozen zonen Godes/ die door die toelatinge/

niet door

niet door de wille Godes sondighen.

Item ooc de woorden Christi: wilt ghy ooc wech gaen: voorwaer hy en wilde niet dat sy souden wech gaen, maer hy liet sulcx toe.

Sy brengen oock het algemeen gevoelen, twelck seydt onderschept te wesen tusschẽ den wille end toelatinge: na twelck gemeen gevoelen Christus gewoenlijc is te leerẽ goddelijcke saken: twelcke wechgenomen zijnde, sullẽ verdrijven alle die ghelijckenissen Christi, vande welcke wy oordelen na tgemeen gevoelen.

Tegen t'vierde.

Tegen t vierde roepen sy dese woorden Isaie, wee den ghenen die tgoedt quaedt, ende tquaedt goedt seggen te wesen. Is de sonde goedt ende een Rechvaerdich werck Godes: so volcht dat Rechtvaerdicheyt quaet sy ende een onrechvaerdich werck Godes: want die Rechtvaerdicheyt is plat het tegendeel vande sonde.

Is de sonde rechtvaerdich, so volcht dat onrechtvaerdicheyt Rechtvaerdich sy, want de sonde is onrechtvaerdicheyt.

Is de sonde een werck Godes, so volcht dz Godt sonde doet, eñ doet hy sonde so is hy een dienaer der sonden na de sententie Christi.

Is de sonde een werck Godes, end is Christus ghecomen om de sonde te niet te doen, so is Christus gecomen om te niet te doen het

werck Godts.

Maer is Christus ghecomen om te niet te doen het werck des duvels (soo Petrus betuycht) welcke zijn des duvels wercken?

Is die sonde een Rechtvaerdigh werck Godes so haet ende straft Godt zijne rechtvaerdige werck. so is Godt dan ooc onrechtvaerdich.

Maer soo men henluyden tegē werpt, dat de sonde Gode geen sonde en is/soo antwoorden sy: wien is sy dan sonde? of waerom haet hyse :of waeromme wert het sonde ghenaemt/ dan om dat sy geschiet tegen die wet / niet der menschen maer Godes?

Is die sonde een werc Godes / so doet God sonde: ende indiē God sonde doet / so sondicht hy: gelijc die Rechtvaerdicheydt doet/ Rechtvaerdich is.

Ist nu dat Godt sondicht/ waerom verbiet hy anderen te sondigen: Immers waerom en gebiedt hy niet veel eer het sondighen/op dat die menschen zijne navolgers mogen wesen? want het kindt behoordt zijnen Vader na te volghen. weest heylich/seydt hy/ want ick ben heylich. met gelicke redene soude hy moghen segghen: doet sonde/ want ick doe sonde.

Tegen tvijfde ende seste.

Tegen twijfde ende seste seggen sy/behalvē veele andere dingen/ oock dit by sundere. Ist

dat Godt die sonde wil so is hy oorsake van-de sonde/ eñ is dan Godt selve straf daer. want die sonde is hy sonder te straffen inden genen die daer oorsake af is.

Ist dat Godt die sonde wil / soo en wil die duyvel die sonde niet: want in allen dinghen is die Duyvel Godt tegen of contrarie.

Indien Godt die sonde wil / so heeft hy die sonde lief: ende indien hy die sonde lief heeft/ so haet hy die Rechtvaerdicheyt.

Indiẽ Godt die sonde wil so is hy arger dã veele menschen: want veele menschen en wil-len die sonde niet: Immers hoe yemant meer ghenaect die nature Godes/ hoe hy die sonde minder wil. waeromme seydt dan Paulus. het goede dat ick wil en doe ic niet: maer tqua-de dat ick niet en wil doe ick? waeromme en wil Paulus niet/ tgene dat Godt wil. waer-om wil Paulus/ tgene dat Godt niet en wil?

Ten laetsten vraghen sy wat Schrifture daer betuycht dat het quade geschiet/ niet al-leen door Godes wille/ maer oock so dat God dat werckt?

Tegen tsevende.

Op het sevende vragen sy: Indien Godes wille dickmael strijdet tegen tgebodt/ hoemen sal mogen weten / wanneer hy wil / of wan-neer hy niet en wil / tghene hy gebiedt? Ist dan dat Calvijn seydt dat altijdt behoort

te

te gheschien tghene dat Godt ghebiedt/ weder hy dat wil of niet en wil: soo volcht dat Godt wil/dat zijn wille by wijsen werdt wederstaē. want ist dat hy niy verbiedt overspel te doene/ daer hy nochtans wil dat ick overspel doe ende ick behoore gheen overspel te doen/ soo behoore ick te doen teghen die wille Godes, Nadiē hy nu int algemeyn den Israeltijten heeft gheboden: ghy en sult gheen overspel doen: wat wil hy? dat sy alsamen gheen overspel en doen? of dat het eene deele overspel doe/ende tander deel niet? hier op begheeren sy eenige sekere antwoorde Calvine, segdy dat hy wil/ dat het eene deel overspeel doe eñ tander deel niet/ so sal Godt sich self tegen of contrarie zijn in een selfde ghebodt.

Item sy seggen dat God een Hypocrijte sy/ ist dat hij anders gebiet/eñ anderswil: eñ dat hy Honich heeft inden monde maer gal int herte.

Wilmen henluyden tegen werpen dat Godt heeft twee willen malcanderen contrarie zijnde/so dat die eene openbaer sy/te weten in zijn geboden/ende dander verholen sy; soo vragen sy wie die verholen wille Godes Calvius heeft geopenbaert? want ist soo dat Calvijn ende die zijnen die kennen/so en is sy niet verholen kennen sy die niet/so affirmeten sy van een verholen sake.

Item sy seggen dat twe streijdige of contrarie

die saken/niet teffens ende gelijcke en moegen wesen in een dinc of subiect.

Nu zijnt contrarie of strijdige dingen / een selve ding teffens te willen eñ niet te willen.

Item ist soo dat Godt heeft twee willen in sich selfs contrarie zijnde/so ist geloofflijck/dat oock Calvijn (als een navolger Godes) twee willen heeft / so dat hy anders denckt/ anders wil eñ anders seydt/ so en willen wy hem oock niet geloven/ als die dan is een mensche dubbele van wille.

Item indien Godt als hy Rechtvaerdichtz gebiedt onrechtvaerdicheyt wil. so volcht/dat die duyvel als hy onrechtvaerdicheyt gebiedt Rechtvaerdicheydt wil.

Ende indien God anders willende/ ende anders segghende daer aen niet en sondicht: soo volcht dat soo wat mensch hem daer inne nae volcht/oock niet en sondicht: want het gheen sonde en is datmen Godt navolcht. Also salmen dan den menschen mogen gebieden also/ liecht/ende segt anders dan ghijt inder herten meynt/op dat ghy moecht gelijck wesē u Vader die anders seyt eñ anders wil.

Sy vragen oock mede na welcke van beyden willen God spreect / als hy den zijnen beveelt te bidden: dijnen wille geschiede ende die daer doet die wille mijns Vaders die inde hemelen is / die is mijn Broeder mijn Suster ende Moeder.

Item

Itē Paulus. du werdtste een Jode genaemt/ eñ verlaetste dy opte wet/ooc roēdy vā Gode/ kenetste zijnen wille/eñ prijsstste dat goede geleert zijnde inde wet etc. Dit is immers die wille (Godes) die inde wet wert bevolen. die welcke/soo sy goedt is (also sy sekerlijck is) volcht nootlijck dat die ander wille desen teghen zijnde quaedt moet wesen.

Item die (woorden) Christi/ hoe dickmael hebbe ick dyne kinderen willen vergaderen/ ende du en hebste niet gewilt. Hier spreeckt voorwaer Christus vande openbaren wille/ die hy in so veelrelepe wijsen hadde gheopenbaert. So hy nu een ander wille hadde/desen tegen wesende/so was al zijn gantse leven nz dā enckele Hypocrisie of geveynstheit:twelc/ ooc maer om te dencken/schrickelijc is.

Ten laetsten seggen sy. Ist so dat Godt anders gebiedt dan hy wil/so en zijnt geen twee willen/maer logen: gemerckt de gene die daer seyt dat hy wil/ende nochtans niet en wil/die liecht:ende metten woorden alleen (te gebieden) en is niet willen/maer liegen.

Tegen het achtste ende negenste.

Int achste eñ negenste vragen sylupden/ wat Moyses dā daer mede wil/ als hy crijft: ende Pharao heeft zijn herte verhardet? soudet wel so moeten beduydt worden: Pharao heeft zijn herte verhardet/dat is/ Godt heeft

Pharaons

Pharaons herte verhardt?

Maer noch veel gheweldigher sal dat zijn dan of ghy seyde: Godt heeft Pharaons herte verhardt/ dat is/ Godt heeft Pharaonem ghelaten in zijn natuerlijcke hardicheyt des herten overmits Pharao weygerde hem te ghehoorsamen.

Voorts wordt daer af ghebraecht: Ist dat ghy huyden zijn stemme hoordt/ so en wilt uwe herten niet verharden. twelck indien ghijt also beduyt: Godt en wil uwe herten nu verhardē: het sal boven matē ongeschict zijn: te weten datmen den menschē gebiet te doen twelc Gods werck is. Want ist verharden des herten een werc Godes/ so en mach den menschē niet geboden worden dat sy heure herten verharden/ of niet en verharden: Niet meer/ dan dat sy haer selven een cubit langher of corter souden maken.

Teghen het tiende.

Teghen het tiende argumenteren sy alsoo: is Sathan logenachtich door den bevele Godes/ so is het logenachtich wesen rechtvaerdich/ ende Satan is dan ooch rechtvaerdich. want is het bevelen te lieghen Rechtvaerdich (soot is/ indien Calvijn waerheyt seyt) so is ooc het gehoorsamē int liegen rechtvaerdich. wāt die Rechtvaerdicheyt des gehoorsaemhz wort geoordeelt nade rechtvaerdicheydt des

gebods

gebodts. wãt alsoot gehoorsamen van een on-
rechvaerdich gebodt onrecht is: also ist ghe-
hoorsamen vã een rechvaerdich gebodt recht.
maer wil Calvijn seggen dat Satan niet on-
derdanichlijc logenachtich is / dat is / dat hy
niet en liechc om Godt onderdanich te zijn / sy
sullen antwoordẽ nade sententie Calvijn / dat
sulcx mede geschiedt naden bevele Godes / dat
hy niet onderdanichlijck logenachtich is / wãt
God hem dan heeft bevolẽ niet onderdanich-
lijck logenachtich te wesen.

Teghen het elfde.

Teghen het elfde segghen zy also. Calvijn schrijft Godt toe / tghene des Duyvels is / zoo doorgaens die schrifture getuycht. Ist nu zoo / dat Godt ons in geeft die quade eñ oneerlijck affecten ofte begheeren / die hy nochtans ons ghebiedt te wederstaen / zo gebiedt hy datmen hem self wederstae / ende is sich self contrarie of teghen.

Alle goede gave comt van boven nederdalende vanden Vader des Lichts. Souden nu quade begeerlijckheyden wel een goede gave zijn? of souden nu die duysternisse (want zeker / die quade begeerlijcke heyden zijn duysternissen) afcomen vanden Vader des lichts? waer om en werdt hy dan niet ghenaemt die Vader der duysternissen? Maer Jacobus schrijft

schrifst openlijck/dat niemandt en werdt becoordt van Gode/maer elck van zijn eygen begeerlichept. nu is het ingeven van quadt begeerlichepden becoren.

Dat ghy nu daer by stelt/ dat God sulcx doet om zijn glorie/seggē sy spottelijck te wesē: wantmen niet en placht yemant ome liegen te prijsen. Nabuchodonosor versocht hebbende de Rechtvaerdichept eñ mogētheydt Gods/ daer inne dat hy om zijn Hovaerdicheydt in een beestelijcke nature was verandert/ schrijft Gode glorie toe/ gemerct hy Gode bevant eñ oordelde te wesen Rechtvaerdich. De Heere wil gepresen zijn van alle volcken: Alle volcken prijst den Here. Het moet dan zijn dat hy doe sodanige dinghē/ die alle volcken kennen mogen ende prijsen: Maer neinmermeer sal eenich volck verstaen moghen rechtvaerdich te zijn/ dat de mensche gestraft worde/om tgene Godt selve hem inne heeft gegeven. want wy vraghen/indien Godt ons strafte om dat wy eē Baerdt hebbē: soude hy ons niet ongelijck doē/ nadien hy selve ons den baerdt heeft ingegeven ende die baert niet en hangt aē onsen wille: wat ghebaerde mensche soude hem nimmermeer mogen prysen? Maer seydt Calvyn dit te wesen een verborgen oordeel Godes: dat ons onbekent is wy sullen antwoorden/dat ons sonder twyfel die verborgēthepden Godes onbekendt zijn: maer so veele zijn

 Rechtvaer-

Rechtvaerdicheyt belanget/is ons die bekent ende inden Evangelio geopenbaert: nae welcke openbaerde Evãgelie(so Paulus leerdt) eñ niet na dat verborgen oordel Calvini/sal God de werelt oordelen: ende sal mits dien verstaen worden van allẽ menschen/soo vanden Godlosen als vande Godtsaligen. want sy alle/so wel godtlosen als godtsaligen sullen sien dat het billick is/dat die gene die de waerheyt/ nz die verborgen is (als Calvijns) maer die openbare waerheyt (als des Evangeliums is) niet hoorsamich sijn geweest/ gestraft wordẽ eñ dz die gehoorsaẽ zijn geweest / belõinge ontfãgẽ.

De toorn Godts(seydt Paulus) wort geopenbaert over dat Godtlose wesen ende onrecht der mensen / die de waerheyt Godes in onrechtvaerdicheyt ophouden. Is nu Calvijns sententie warachtich/so wort de toorn Godes geopenbaert over alle onschuldighen: want indien Godt ingeeft de quade begeerlyheydẽ / so vertoornt ende haet hy/al voor die quade begeerlicheyden. want quade begeerlicheyden inne te geven is eẽ werc des haets so haet Godt dan die onnoselen. want door de quade begerlijcheyden zijn sy onnosel. want die sonde comt vande quade begeerlicheyden/ ia die quade begeerlicheyden zijn selfs sonde.

Tegen het twaelfde.

Vant twaelfde seggen sy alsoo. is dit sulcx/ so vertoorn

so vertoont Godt opt goede. want is godtlosichept het werck Godes/ so is godtlosicheydt goet. ende indien godtlosichept goet is/ soo is die godtsalichept quaet/ als wesende het tegēdeel vande godtlosichept: Daeromme als die H. schriftuere tot ons sept: haet het quade/ hebt lief het goede: soo bevelt sp ons de godtlosichept lief te hebbē/ ende de Godtsalicheydt te haten.

Voorts seggen sp dat articule genoech Lybertijnsch te wesen/ ende verwonderen sich dat du den Lybertijnen so vyant bists.

Tegen het dertiende eude viertiende.

Hier op argumenteren sp aldus. Ist so dat wp sondigē nootsackelijck/ so zijn alle vermaninghen vergeefs. te vergeefs werdt dan den volcke gesept by Jeremiam: Jck stelle u voor ogen den wech des levens ende des doodts. so wie in dese stadt blijft/ die sal vant swaert/ vanden honger ende vande pest sterven: maer wie overloopt totten Chaldeen die sal leven. Te vergeefs segge ick/ worden dese dinghen gesept/ indient henluydē so ommogelijck was te vluchten totten Chaldeen/ als een berch in te swelghen.

Maer sepdt Calvijn dat de geboden Godes gegeven zijn daer toe/ dz de menschen ononschuldelijc soude wesen/ so antwoorden wp dat ydel te wesen: wāt of du dijn soon bevaelsteens

ste een steenclipe op te etē/ ende hy dat niet en doet/ so en sal hy niet te meer na/dan voor dat gebodt/ ononschuldelijc wesen. van gelijcken/ Indien God tot my seydt en steelt niet/ eñ ick so noodtlijck steele/dat ick my niet meer vant steelen en mach wachten/ dan ick een steēclyp mach op eeten: so en ben ick niet meer onon-schuldelijck na tgebodt/ dan daer voor/ oock nz meer ononschuldelijc voor dan na tgebodt.

Voorts indien de meyninge Calvini waer is/ so is de mensche ononschuldelijck oock al voort gebodt: daer door dan oock het ghebodt gants onnodich is om de onōschuldicheyt te maken. want ist dat de godtloose verworpē is al voor dat hy godtloos is/ dat is al eer dat hy is/ te weten al vander eeuwicheyt/ ende hy daeromme noodesakelijckē sondicht/ so is hy dan al ononschuldelijck ende verdoemt voort gebodt/ ende dit tegen alle wetten so Godde-lijcke als menschelijcke. want alle wetten ver-doemen den menschen naden misdaedt ende om de misdaets wille. Maer dese Calvini-aensche Godt heeft den godtlosen al eer dat sy waren verdoemt ende verworpen/ ick swij-ge al eer dat sy godtlosen waren ende geson-dicht hadde. ende want hyse al voor de sonde verdoemt heeft/ so heeft/ hyse gedronghen te sondighen op dat hyse schynen soude recht-vaerdelijck verdoemt te hebben. Eyntlijck/ Calvijnē/ so stellen sy hier een antithesin van

 dijn Godt

dijn Gode eñ van haer Godt in deser wijsen.

Nature des valschen Godes.

De valsche Godt is traech ter barmhertic-heydt maer genegẽ tot toornichz/ die het meeste deel der werelts gheschapen heeft ten verderven / ende heeft die niet alleẽ ten verdoemenisse/ maer oock totte oorsake des verdomenissen ghepredestineert. Also heeft hy van eeuwicheydt besloten/ ende hy wil ende maeckt dat sy sondigen noodtsakelijck/ so dat sy noch dieste/noch overspel/noch doodtslach en bedrijven/dan na zijnen wille ende in gevẽ want hy geeft inne die quade eñ oneerlijcke affecten of begeerlicheyden/niet alleen toelate. lijck/ maer werckelelijck: eñ verherdtse so/ dat sy als godtloselijc levende/ meer doen Gods/ dan haer eygen werc/ende en mogen niet anders. hy maect dat Sathan loghenachtich is/ soo dat nu niet Sathan maer Calvijns Godt de Vader der loghenen is/ als die dicwils anders heeft inden mondt dan int herte.

Nature des waren Godes.

Maer de Godt die ons vande natuere/ vãde redene/ ende vande Heylige schrift werdt gheleerdt/ is den voorsz Godt ganselijck contrarie of tegen. want hy is genegen tot barmhertichheyt/ traech tot toornicheyt/ die den mẽsche/ vanden welcken alle menschen zijn ghecomen

comen gheschapen heeft tot zijnen beelde eñ gelijckenisse/ om hem te stellen inden Paradyse ende hem met het salige leven te begistighen. Dese Godt wil dat alle menschen salich worden ende niet dat iemandt verloren sy. Daeromme heeft hy zijnen sone opter aerden gesonden/ wiens Rechtveerdicheyt soude overvloepen/ alsoo waer de sonde overvloedich was geweest. wiens licht der gerechticheydt allen menschen die in deese werlt comt verlicht/ ende die daer roept/ comt tot my alle die belast ende beladen zijn eñ ick sal u verquicken. Dese geest inne goede ende eerlijcke affecten of begeerlicheyden/ ende verlost den menschen vande noodtsakelicheyt van sondigen/ inde welcke sylupden hem selven door haren ongehoorsaemheyt gestort hadden/ ende gheneest oock alle quellagien ende siecten onder den volcke / sulcx dat hy noyt yemanden die weldaet van hem begeerde en heeft geweygert. Ende dese Godt is ghecomen omme te vernielen de wercken van die voorsz Calviniansche God / ende den selvẽ uyt te werpẽ.

Kinderẽ des valschen Godes.

Ghelijck nu dese twe Goden van naturen onder malcanderen contrari zijn / soo telen sy oock kinderẽ malcanderen cõtrari wesende. wãt de Godt (Calvini) teelt kinderen die daer zijn onbermhertich/ hovaerdich

Siet Leser wienskindt

de schrijver vande Calc Hier voor is

aerdich/niet godert ieren/bloetgierich/valsche wroegers/bevynst anders sprekēde eñ anders denckeñ/ongeduldich/argelistich/oproerisch/twistich/eersuchtich/ gierich/ meer de wellust dã Gode beminnende/summa vol van quade ende oneerlijcke affecten of begeerlichepden / die haer vader henlupden inne geest.

Kinderē des waren Gods

Maer vand Godt / teelt kinderē die daer zijn bermhertichept ootmoedich/goedertieren/goetwillich / goedtdadich / grouwelende van bloet/ openhertich/ waerhept upt haers herten overvloedichept sprekende/lijdtsaem/vruntlijck/besatich vreedtsaem/ vreemt van gekyf ende twistichept/verachters van eere/mildt/ Gode meer dan wellust beminnende/ ende ten laetsten vol van alle goede ende eerlijcke begeerten die haer vader hēlupden inne geest.

Dit zijn Calvine / de saken/ die dijne wederspreckers seggen van dijne Leere/ eñ verder sprecken seggen van dijne Leere/ eñ verdelē manen den menschen/ dat sp die leere voor delē upte vruchten, want sp seggen dp ende dijne Leerjongeren voort te brenghen veele vruchten dijns Godes:als die gemeēlijck zijn twistighe lupden wraeghierich / haer leedt vast gedenckende ende begaeft met dandere gebreken die dijn Godt inne geest. Als dan pemāt henlupdē ant woort/dat sulcx die schulde niet

en is

en is vande lere also die gesont is ende sooda-
nige menschen niet en baerdt/ so antwoorden
sy/dat sy immers sulcke menschē baert/twelc
daer by blyct/dat vele/na dat sy dijn leeringe
zijn toe gevallen/ sodanighe zijn ghewoorden/
die nochtans daer voor minder quaet waren.
Nu ist so dat die de leere Christi geloofden
beter zijn geworden dan sy eerst waren:maer
door dijn leere seggen sy dat de menschen o-
penbaerlijck arger worden. Voorts als gy-
luyden segt dat ghy hebt de gesonde lere/seg-
gen sy datmen u niet en mach geloven. want
ist so dat u Godt dicwils anders(dan hy sich
gelaet)seydt anders denct/ ende anders wil/
so ist te beduchten dat ghyluyden u wē Godt
daer inne navolgende/ sulcx mede daet/ ende
den menschen bedriecht.
Ick Calvine/ben voorwaer voortijts dijn
leeringe jonstich geweest/ende hebbe die(hoe
wel my doe niet genoech bekent zijnde) ver-
antwoort: als die soo veele hielt van dijn groot
achtbaerheyt/ dat ick meynde ongeoorloft te
zijn yet daer tegen te dencken. maer nu ge-
hoort hebbende u wer wederspreeckeren argu-
menten en hebbe ic niet daer tegē te antwoor-
den. het is wel so dat dijne discipulen bestaē te
antwoorden/ ende onder den genen die hen-
luyden jonstich zijn stoutelijk roemē de waer-
heydt te hebben:maer alsmen comt tot weder
sakers

sakers soo wancken sy/ende soecken uyt dyne boecken hulpe/ maer die swack is. want dy-ne reden zijn duyster / ende by nae sodanige dat sy terstont als tboeck upter handt is ver-dwynen upte gedachtenisse/ ende den weder-spreckers niet en verwinnen. maer der wede-spreckers argumenten of bewijsreden/ zijn claer/ scherp ende die lichtelijck onthouwen mogen worden/ ia oock vanden ongheleerden menschen (also die gene waren/ die Christum navolhden) verstaen worden. Hier door co-met dat dyne Discipulen meer steunen opte autoriteyt ofte aensien/ dan opte redene. Ende als sy haere wedersaken niet en connen ver-winnen/ soo houden sy die voor ketteren ende harteneckigen/ ende onthouden hen van haer gheselschap vermanen oock yeghelijck sulcke te vermyden. Maer ick/ die niet wie daer seydt/ maer watter wordt gesendt achte op te moeten gelet worden/ houde datmense al ho-ren ende datmens al proeven/ ende dat goet is houden sal. Daeromme Calvijne/ ist dat ghy warachtige/ clare en vaste bewysredenē hebt/ met welcke de wedersaecken wederleyt mo-gen worden/ bidde dy dat du die int licht wil-ste brenghen/ op dat du daer mede de waer-heyt moechste voorstaen. du weetste datter is ghescreven/ u sal een mondt ende wysheydt wooden ghegeven/ den welcke niemandt en sal mogē wederstaen. Ick ben bereyt te vol-

gen

gen also waer ick die mach becomen/ ende oock anderen daer toe te vermanen.maer ist dat du mogelijck ghedoolt hebsts/so bidde ick dy/Calvine/ dat du Gode geefste de eere. dat sal dij eerlijcker zijn/ dan in dolinge te volherden. Maer dat du my om desen brieff wille bekyven soudtste/ en schijnt niet voor te beduchten/ist anders dat du biste rechtvaerdich ende warachtich. te weten: eerst om dat het dij nut is dat du hier af vermaent werst. ste:voort overmits du houtste(so du segste)dat alle dinghen noodtsakelijck gheschieden/ sulstu oock gheloven/ dat dese brief van my noodtsakelijck is gescreven. vaerdt wel.

COMPAS TER Rusten, In gesprake gestelt, tuschen Leer-gierich menschen ende de waerheyt: Door D. V. C.

Leergerig mensch.

WAT doet den Mensch zijns hertē ruste verliesen?

VV. Onconde Gods met het blinde verkiesen.

L. Wie ist die Godt kendt en't blinde verkiesen verlaet?

VV. Die Gods bestier/ wijsheyt en goedtheydt recht verstaet.

L. Ist hier mogelijck stadighe rust t' aencleven?

VV. Begeerdijt/ GODT mach/ en wilt u gaerne geven.

L. Tschijnt ongelooflijck. wie ist die dat niet begeerde?

VV. Hoordt. ghelofdy dat Godt alleen die Werelt beheerde?

Sulcx dat u/ noch nyemanden yet mach ghescheiden

Sonder Godes toelatinge of gebieden?

L. Die

L. Die daer aen twijfelt / is ongheloviig end zot.

VV. Wie is wijser: de menschen: of dal-wijse GODT?

L. Godt. want hy is selve de wijsheydt ghepresen.

VV. Dats recht. segt voort. wie acht ghy de best te wesen?

Godt of de mensch? L. Godt. VV.. die ist dan die u bemindt.

Veel meer dan eenich Vader of Moeder haer kindt.

L. Dats buyten twijsel. so zijn ooch dander vraghen.

VV. Dat clapt de Mondt / thert niet die baert onrusts plaghen.

L. Wat genaemt Christen vintmen die dat niet gheloost?

Waetheydt.

Meest elck, meest elck, volcht boven Godt zijns onwijs hooft.

Maer wie ghelooft dat het Godt alleen al bestierdt?

Door zijn wijse goedtheydt. dees ist die stadich vierdt.

Van eygen wil, blint verkiesen, end sotte luste,

Sabbatterenste in Christi soete ruste.

Want hy weet gewis, dat al wat hem hier
ghe∫chiet,
Hem op comt van Gode, diet alleen al
ghebiet.
Hy weet dat Godts wij∫heydt tbe∫t beter
bekendt // is,
Dan hem, diens Oordeel onver∫tandich en
blendt // is.
En hy weet dat Godt het be∫t liever gee∫t
den men∫chen,
Dan ∫y dat ∫elf connen begeren of wen-
∫chen:
So weet hy dan oock va∫t, dat alle wat hem
ghemoedt,
Niet quaedt en mach zijn, maer goedt, ja
tbe∫te goedt.
Want het vliet op hem uyt des goetheyts
Adere,
Van zijn Almogende, wij∫e, goede vadere.
Mach oock eenich men∫che recht
droevelijck treuren,
Om dat hy hem, tgeen hem goedt is, ∫iet
ghebeuren?
Mach oock yemant comen in onru∫tich
verdriedt,

Diens

Diens wille, ja 'tbeſt dat hy mach wenſch
gheſchiedt.
Wildy dan ruſt hebben met Godlijck
luſten:
Laet u onruſtige luſt ruſtelijck ruſten.
Wildy comē tot ware gelijckmoedichey
Volcht het veylige padt van nedre o
moedicheyt.
Wildy CHRISTI vrce, ſtadich int h
behouwen
Wantrout u zotheyt, leert Godes wiſhe
betrouwen.
Soo moechdy waerlijck bidden int her
ſtille,
O goede VADER doet ū, nīet, mij
Wille.

wenſch

odlijch

ten.
dichey
dre oj

int he

viſhe

t her

mij